

VERSLAG HERFSTTREKTELLING 2003

TELPOST DE BROBBELBIES

Vogelwacht Uden e.o.

Introductie

Ook in de herfst van 2003 is er weer kwistig geteld op telpost de Brobbelbies op de Maashorst; er werd weer meer uur geteld dan in de jaren hiervoor en dat leverde dan ook meer vogels op dan ooit in onze historie in één seizoen werden geteld. Er werden opmerkelijke records verbroken, veel nieuwe soorten gezien (14!) en vooral oktober was een fantastische maand. Ook was het meestal gezellig druk op de telpost, soms zelfs zo druk dat er ook eens geteld is op een plaats dichterbij de bosrand, ongeveer een kilometer naar het noorden van de telpost. Ook de belangstelling voor de nationale vogelteldag was overweldigend! Alles hierover is in dit verslag te lezen! Doordat we de tellingen dagelijks (meestal zelfs enkele uren na de afloop van de telling) in een database op het Internet gezet hebben heeft onze trektelpost dit jaar grote naamsbekendheid gekregen.

Zo konden we de volgende reacties optekenen:

- "en hier in Amsterdam roepen ouders hun kinderen sinds kort tot de orde met de uitroep: 'er wordt hier niet gebrobbelbiest'".
- "Brobbel ...ik wil de vrienden van de brobbelbies erop wijzen dat de naam van hun telpost intussen aardig op weg is om een geheel eigen leven te gaan leiden in het Amsterdamse. binnenkort een aantal voorbeelden, brobbelbies nog aan toe" (Guus van Duin)
- "Telpost Broddeldijk, uh Nolledijk, Vlissingen 11 okt 2003 (08:00-11:00)" (Peter Meininger)
- "Vijfhoek (Diemen) (129.734 484.212) 11 oktober 2003, Bijzonderheden: een drukke werkdag op onze telpost. tientallen arbeiders bezig met het storten van beton op onze nieuwe brug. daardoor stonden de hele ochtend betonmortelwagens van korrelbeton te Amsterdam naast ons te draaien om de opgetrommelde Brabantse betonpompcombinatie van vloeistof te voorzien. Brabantse betonpompcombinatie ..? dat klinkt als de wraak van de Brobbelbies, de nieuwste suske en wiske" (Guus van duin)...
- "Vulkaan 3-oktober: We hadden 't nooit voor mogelijk gehouden, maar 't wonder is geschiedt, we zijn er zo ongeveer uitgeteld door de Brobbelbies! (.....)

Toy heeft een keer de naam ontleend en met behulp van Klaas Eigenhuis kwamen ze tot de volgende analyse:

[Toy]: Ik zal eerst even uitleggen waar de naam vandaan komt. Wij tellen in het natuurgebied De Maashorst. Het stukje Maashorst waar onze telpost zich bevindt heet De Brobbelbies. Dit gebied was in het verleden erg vochtig. Er werd hier vroeger (30 jaar geleden) nog geschaatst in de winter. Ook landden hier in de trektijd altijd kraanvogels in die tijd. Na ruilverkaveling is het tot landbouw gebied omgevormd. De natte stukken zijn nu verleden tijd. De Brobbelbies is nu aangekocht door Staatsbosbeheer ter compensatie van de aanleg van de A50. De bedoeling van Staatsbosbeheer is om in de toekomst het natte gebied door ontgronding terug te brengen. Bies zou in het dialect verwijzen naar natte grond. Ik zal eens uitzoeken waar de naam nu echt vandaan komt.

[Klaas]: Leuk dat jullie letterlijk wat naamsbekendheid aan De Brobbelbies (deel van (het grote complex) de Maashorst bij Oss en Uden (NBr)) willen geven. Het woord 'Bies' is natuurlijk iedereen bekend; volgens Van Dale "benaming voor verschillende dunne hoogopgroeiende oevergewassen ..&c.". Hier zit dus weinig dialectisch. Wat misschien wel dialectisch is, is de vorming van een soort meervoud (een

collectievorm) door toevoeging van een -t aan het grondwoord. Zo zijn er in Noord-Brabant twee dorpjes Biest (bij Hilvarenbeek en bij Weert), die oorspronkelijk de betekenis hadden: 'plaats waar veel Biezen groeien'. Je hebt ook Berkt (bij Hees) en Bokt (bij Eindhoven), waar veel Berken resp. Beuken groei(d)en.

Ik vermoed, gezien jouw uitleg "natte grond", dat ook van Brobbelbies de oorspronkelijke spelling (en bedoeling) *Brobbelbiest is geweest: 'plaats waar veel Brobbelbies groeit'.

Zitten we nog even met het stukje Brobbel. Zou dit hetzelfde woord zijn dat in Bobeldijk (gemeente Wester-Koggenland in de Kop van Noord-Holland) zit? Het eerste stukje Bobel wordt door Pannekeet 1988 en Van Berkel & Samplonius 1995 uitgelegd als 'Waterbies'. In het Middelnederlandsch Handwoordenboek staat het woord 'bobbel'; een betekenis hiervan is: "plaats waar het water uit den grond borrelt". Dat is natuurlijk bij uitstek ook de plaats waar dan 'Biezen' groeien! Van Dale noemt als een betekenis van 'brobbelen': "borrelen, waterblazen opwerpen".

Maar omdat Gerard van Aalst later ook zijn tellingen in diezelfde database invoerde onder de naam Brobbelbies 1 (en wij daarmee automatisch Brobbelbies 2 werden), ontstond er verwarring in den lande:

- "Sinds een paar weken zijn er twee Brobbelbiezen. Ik heb nog niet goed naar de gegevens gekeken, maar ik geloof niet dat er schokkende verschillen tussen beide telposten zijn. Verwarrend is het wel dat er van de telpost met de nauwelijks uitspreekbare naam nu twee zijn. Kan iemand mij/ons uitleggen wat de diepere betekenis van 2 gelijktijdig bemande Brobbelbiezen is? Is dit gewoon luxe of hebben wij hier te maken met een soort van kerkscheiding? Wil de echte Brobbelbies zich nu bekend maken." (Marcel van der Tol)
- "een naam voor de tweede brobbelbies: brobbelbis? Ik vind het wel aardig eigenlijk, zelfs na nalezen ...ja, eigenlijk is ie wel geinig. brobbelbis. je moet er maar opkomen" (Guus van Duin)

Gelukkig snelde Toy wederom te hulp en ontrafelde het mysterie:

[Toy] Brobbelbies 2; Jan Verhoeven is eigenlijk begonnen met trektellen in naam van de Vogelwacht Uden. Jan heeft in het verleden op verschillende plekken in de Maashorst gestaan. Ongeveer 5 jaar geleden is definitief gekozen voor een telpost op De Brobbelbies. Dit vanwege het ruime zicht in alle richtingen. Staatsbosbeheer heeft vorig jaar een bankje geschonken om de telpost echt te markeren. De laatste jaren zijn er binnen de Vogelwacht Uden meerdere personen actief mee gaan tellen. 15 tellers op de Telpost in het weekend is geen uitzondering.

Brobbelbies 1; Gerard van Aalst telt al 15 jaar in de Maashorst. Zijn telpost ligt ongeveer 1 km ten oosten van onze telpost. Gerard telt daar altijd alleen. Er zijn overigens goede contacten tussen hem en onze tellers. Deze telpost ligt meer in het bos. Wij zijn benieuwd naar de telresultaten van Gerard. Omdat zijn telpost meer in de bossen ligt zal hij meer vinken en anderen kleinere soorten moeten kunnen tellen.

Tot zover wat historie; in de volgende hoofdstukken wordt eerst een overzicht gegeven per maand en dan samengevat voor de hele herfst. Daarna worden de resultaten afgezet tegen de voorgaande jaren en ook nog vergeleken met de rest van Nederland.

In tabel 1 vindt men een overzicht van het aantal teluren per getelde dag in de herfst van 2003, met daarbij de gemiddelde windrichting.

Tabel 1: samenvatting van aantal teluren per dag en gemiddelde windrichting

Dag	Augustus			September			Oktober		november	
	Wind	Teluren		Wind	Teluren		Wind	tel uren	Wind	tel uren
		ochtend	Avond		Ochtend	Avond				
1	ZW 1	8:30	2:30	N 2-3	3:30		O 2	1:49	ZW 3	1:45
2	NW 1	8:30	2:30	N 2			NO 1		ZW 3-4	5:20
3	NNW 1	8:30	1:00	ZO 1	2:35	5:00	ZO 1-2	6:00	ZW 4	
4	NNO 2		2:30	ZO 1			W 3	6:30	ZW 3	
5	NO 1		2:30	O 2	2:35		W 1	7:45	Z 2	1:40
6	NO 1			ZZW 2	4:00	3:00	Z 4		Z 2	
7	Z 1			ZW 1	6:30		W 4		O 3	5:30
8	WNW 2		1:00	W 2	1:30		W 3-4		ONO 4	4:45
9	WNW 2	4:00		NW 2			W 3		O 2	7:30
10	NNW 1	2:30		ZW 3	2:26		ZW 4	4:15	ZO 1-2	
11	NNW 1		2:30	W 3			W 2	9:00	O 2	
12	ZW 2			W 2			O 1-2	9:30	ZO 2-3	1:40
13	W 2	2:30		NO 1	5:30		O 3	7:30	W 3	
14	WNW 2		1:30	ZO 1-2	9.30		O 2	9:30	Z 3	
15	NW 2			W 1	8:30		O 3	8:30	ZZW 4	3:30
16	NO 2	7:30	2:30	ZW 1			O 2-3	4:55	ZZO 1	2:00
17	Z 1-2	5:30		ZW 1		1:00	O 3	6:30	W 3	
18	ZW 3			ZZW 1			NO 2	4:52	ZW 3	
19	ZW 3		2:30	ZW 2-3	4:00		NO 1	4:50	ZW 3-4	
20	ZW 2			ZW 2	4:30		NO 2-3		Z 3	
21	ZW 2	2:55	2:30	ZW 2	8:30		N 2-3		Z 3	
22	ZW 3-4		2:30	Z 2-3			O 3	1:15	ZW 2	0:30
23	W 3	6:30	3:20	W 3	4:00	1:30	NO 3	5:30	Z 2	4:20
24	N 1	6:30	2:15	W 2	2:10		ZW 4	2:30	ZW 2	
25	N 2		2:30	ZO 1-2	0:45		ZW 2	4:30	W 1-2	
26	N 2		2:30	Z 2	5:30	0:30	ZW 3	6:30	Z 3-4	
27	W 3			ZW 2	8:30		NO 2	6:30	ZW 1-2	
28	ZO 2	2:30		O 1-2	7:30		ZO 2	7:00	NW 2	
29	N 3			NW 3			Z 3	2:00	Z 2	
30	W 2	1:00		ZO 1-2			Z 2-3		Z 2-3	4:30
31	W 2	6:30	1:30				ZO 3-4			
Uren		73:25	38:05		92:01	11:00		115:11		43:00
Dagen		14	16		19	5		22		12

Weekend dag

Windrichting 's morgens 08:00 uur vliegbasis Volkel, hemelsbreed 14 km ten ZO van de telpost (bron www.weeronline.nl/Nederland)

Augustus 2003

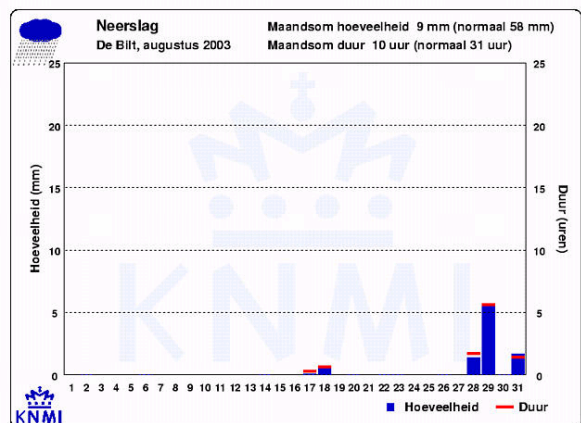
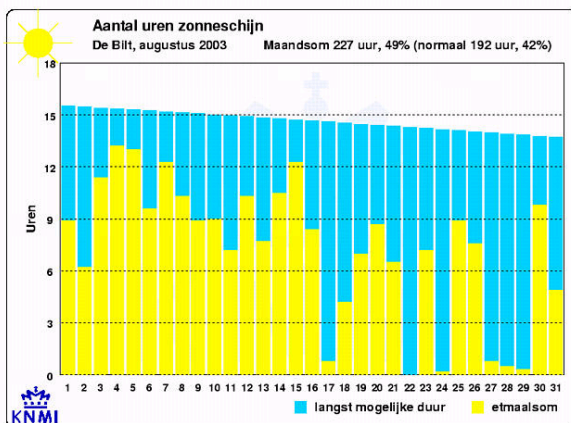
Weersoverzicht augustus (bron: KNMI): zeer warm, droog en zonnig

De derde zomermaand was zeer warm waardoor de afgelopen zomer tot de warmste hoort sinds het begin van de metingen in 1706. In de meetreeks van drie eeuwen waren alleen de legendarische zomer van 1947 en de zomers van 1781 en 1826 nog 0,1 graad warmer. Augustus was met gemiddeld 19,3 graden tegen 17,2 normaal op vijf na de warmste sinds 1901. De maand begon met een hittegolf van twee weken, de op drie na langste hittegolf in zeker honderd jaar. De warmte was uitzonderlijk: De Bilt noteerde in deze maand een recordaantal van 7 tropische dagen met 30 graden of warmer. De 7e augustus was met 37,8 graden in Arcen op twee na de warmste dag in de Nederlandse historie.

Nog uitzonderlijker was deze maand de droogte. Tot en 27 augustus viel er in een groot deel van het land niets of vrijwel niets. Bovendien scheen de zon flink waardoor veel verdampte en ons land te maken had met een neerslagtekort van circa 240 mm. Zo'n tekort komt slechts eens de twintig jaar voor en leidde tot problemen in de landbouw, waterbeheer en bij energieproducenten. De lage afvoer in onze rivieren bereikte nieuwe recordstanden waardoor de watertemperatuur tijdens de hittegolf opliep tot zelfs 27 graden.

De laatste dagen van de maand leverden echter de regen waar vele naar uitkeken. Uiteindelijk viel gemiddeld over het land 22 mm tegen 62 mm normaal.

De zon scheen gemiddeld over het land 241 uren tegen 198 normaal. Het zonnigst was het in het uiterste noordwesten en in het zuidoosten met 249 zonuren.

Tellingen augustus

In augustus is weer enthousiast begonnen met tellen; het was lekker warm maar de vogels vlogen nog niet echt door, waarschijnlijk geen zin om naar nog warmere orden te begeven. Op **02 augustus** kwam zowaar de eerste nieuwe telpostsoort van dit seizoen overvliegen: een Fitis. Deze soort broedt in de gematigde, noordelijke en arctische zones van Eurazië en overwintert ten zuiden van de Sahara. In Nederland is doortrek te verwachten uit Noord-Duitsland en Scandinavië. De trek vindt hoofdzakelijk 's nachts plaats en loopt van eind juli tot half september met de piek in de eerste helft van augustus. In het totaal werden dit seizoen er 3 gezien; de laatste op 06 september. Het bleef voor de rest wel kwakkelen die maand, met ook in het begin al een laagte record: op zondag **10 augustus** werd er, door de dichte mist, door drie tellers (Jan Verhoeven was al moedeloos naar huis vertrokken) in 2.5 uur zegge

en schrijve 1 (één!) vogel waargenomen (een zomertortel, dat toch weer well!). Op zaterdag morgen **23 augustus**, kwam er een verwarde oude vrouw van 80 in een autootje aanrijden die de weg volledig kwijt was en ook nog eens naar Nistelrode vroeg. Nadat dat was uitgelegd, vroeg ze bezorgd en voor de zekerheid of dat een greppel was die naast de weg lag. Na 20 meter te hebben afgelegd besluit ze te keren en reed ze opeens vol gas de greppel in. Hangend in de veiligheidsgordels kon ze helemaal niks meer doen maar werd ze gelukkig door Jan V en Toy bevrijd, ze bleek alleen enkele kneuzingen te hebben.

Het enige vermeldenswaardige over de maand augustus was nog de telling van zondagavond **24 augustus**: door Jan V en Toy werden, ter plekke op 5 meter afstand, zittend op de weg, twee Nachtzwaluwen gezien, welke daarna doorvlogen om te jagen op nachtvlinders. Rond het begin van de eeuw broedden enkele duizenden paren Nachtzwaluwen in ons land, met name op de oostelijke en zuidelijke zandgronden en in de duinstreek. Vooral op droge, halfopen gronden als heide en duinvalleien was het typische geratel van het mannetje 's nachts niet van de lucht. Met het ontginnen van veel van die gronden nam de stand navenant af. Rond 1975 waren minder dan duizend paren over en was het westen des lands vrijwel ontvolkt. Sindsdien zijn de laatste bolwerken in het noordoosten - op het Bargerveen na - ook vrijwel verlaten. Begin 90'er jaren broedden 450 tot 600 paar Nachtzwaluwen in ons land, het leeuwendeel daarvan op de Veluwe en in Noord-Brabant en Limburg. Sinds het midden van de jaren '90 is er sprake van een licht herstel van de nachtzwaluwpopulatie: zowel op de Veluwe als in Noord-Brabant namen de aantallen weer toe, tot 950-1100 paren. In de inventarisatie van de Maashorst in 2002 zijn negen territoria vast gesteld. Eerdere waarnemingen op een telpost waren op 27aug83 bij Maarseeveen en op 23mei87 bij Goes (4 ex) ^(a). De Nachtzwaluw overwintert in de rimboe van de Sahel en Soedan ^(b) en trekken 's nachts.

In augustus is op 23 van de 31 dagen geteld: 73:25 uur in de ochtend soms doorlopend naar de middag (op 14 dagen, zie tabel 1) en 38:05 uur 's avonds (op 17 dagen).

In het totaal werden in augustus precies 3500 vogels geteld verdeeld over 48 soorten. De top vijf bestond uit Boerenzwaluw (1864, 53%), Kievit (218, 6%), Huiszwaluw (214, 6%), Boompieper (165, 5%) en Gierzwaluw (158, 5%).

Van een aantal soorten kwamen alle of de meeste vogels in deze maand door:
8/8 Wilde Eenden, 4/4 Regenwulpen, 2/2 Groenpootuiters, 5/7 Witgatjes, 15/21 Kleine Mantelmeeuwen, 1/1 Turkse Tortel, 13/13 Zomertortels, 2/2 Nachtzwaluwen, 158/159 Gierzwaluwen, 165/229 Boompiepers en 2/2 Grasmussen.

SEPTEMBER 2003

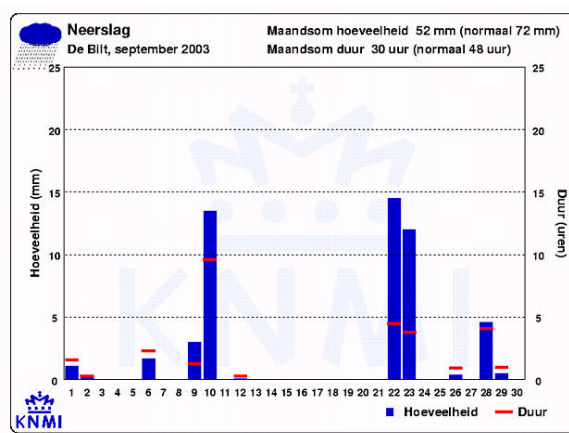
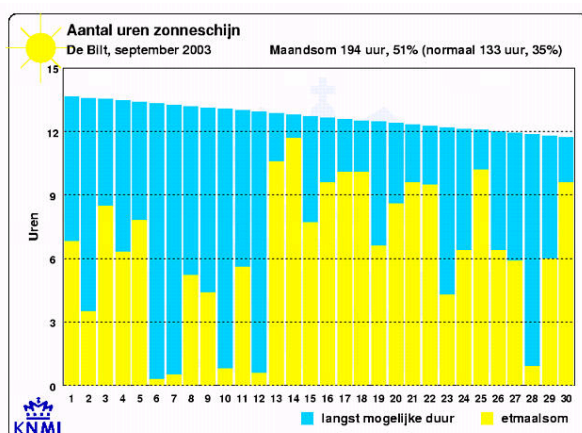
Weersoverzicht september (bron: KNMI): Zeer zonnig, aan de koele kant en gemiddeld over het land droog.

De september maand was warmer dan normaal. Meest markant deze maand was het lange, bijzonder fraaie nazomerse tijdvak rond het midden van de maand. Van 13 tot en met 22 september overschreed de temperatuur in een groot deel van het land dagelijks de 20,0 °C (warme dagen). Op een aantal plaatsen werd het van 17 tot en met 22 september iedere dag 25,0 °C of warmer (zomerse dagen) en op 19 en 20

september werd het in het zuidoosten lokaal nog tenminste 30,0 °C (tropische dagen). De rest van de maand lag de temperatuur meestal rond of duidelijk onder het langjarig gemiddelde.

Met gemiddeld over het land 209 uren zon tegen een langjarig gemiddelde van 133 uren was de maand zeer zonnig. Vooral rond het midden van de maand scheen de zon veelvuldig.

Gemiddeld over het land was september droog met 53 mm neerslag tegen een langjarig gemiddelde van 75 mm. De meeste neerslag viel in het noordoosten van het land en ook in de westelijke kustprovincies was de maand lokaal natter dan normaal.

Tellingen september

In deze maand begon het echt; niet zozeer nog met de aantallen maar wel met de bijzondere waarnemingen: op **06sep03** werden door Jan en Toy maar liefst 104 gele Kwikstaarten geteld, waaronder een groep van 48. Hiermee werd het oude record van 84 ex. (25aug01) verbroken. En de dag daarna, alsof de duvel er mee speelde; net toen Jan V op vakantie ging, konden we zelfs twee nieuwe soorten bijschrijven: een Fuut en twee Ortolanen. De Fuut zorgde voor verwarring want de sommigen van ons hadden nog nooit een vliegende fuut gezien (in eerste instantie werd er "Eend!" geroepen) en het is niet een vogel die je verwacht op een binnenlandse telpost midden tussen de bossen. Hij kwam laag over (5 mtr) en werd dus eerst niet herkend. Pas toen hij voorbij was zagen we dat de bovenkant van vleugels mooi wit waren en werd de fladderende vlucht herkend. In tegenstelling tot Futen uit Noordoost Europa, die wel trekken, overwinteren Nederlandse Futen meerendeels in eigen land, een klein deel trekt naar het Kanaal en de Zwitserse meren. Die vogels die trekken volgen voornamelijk de grote rivieren tot de kust en trekken daar verder ^(a). De Ortolaan (2 ex), was een nog moeilijker geval. De vogels bleken de hele ochtend al in de struiken langs de weg te zitten maar werd tegen het eind van de morgen pas herkend. De Ortolaan trekt voornamelijk in het oosten van ons land door, hoewel er langs de kust wel stuwing kan optreden ^(a). De meeste najaarstrek vindt plaats in de tweede helft van augustus tot begin oktober met als piek de eerste week van september (waarin wij de vogel ook zagen). In Nederland worden vooral vogels uit oost Scandinavië en Rusland gezien, die te westen van de Middellandse zee naar hun overwinteringgebieden ten zuiden van de Sahara vliegen.

Na op **13sep03** nog een wespendif gezien te hebben kwam op **14sep03** pas eigenlijk de eerste dag met goede trek alhoewel met een langzame start (de leuke waarnemingen werden pas na 12.00 uur gedaan): 30 roofvogels (16 Sperwers, 11 Buizerds, 1 Havik en

2 Boomvalken), 4 Ooievaars (2e waarneming op de post; kwamen hoog over, eerst werd 1 vogel gezien, en daarna de drie anderen) Goudplevieren en een Roodkeelpieper. Daarna daalden de uurtotalen weer snel, maar dat had geen invloed op het aantal tellers: op **21sep03** werden er maar liefst 15 tellers op de post waargenomen (dagrecord)! Wat opviel was het duidelijk achterblijven van de aantallen boerenzwaluwen, de soort die in september het meest talrijk bij ons voorbij trekt, maar nu niet gezien werd. Mogelijk dat dit komt omdat in de voorafgaande weken de wind grotendeels uit het noorden dan wel noordoosten (zie tabel 1) kwam en alle vogels met meewind hoog voorbij vliegen of door de hete zomer later uit de broedgebieden zijn weggetrokken.

Op **27sep03** werd, naast de tweede Roodkeelpieper, wederom een nieuwe telpost soort gezien: een Grote Zilverreiger. Deze lijkt een ware comeback te maken in Nederland en Europa, niet alleen neemt het aantal nest en broedgevallen toe maar ook het aantal pleisteraars in de herfst en winter die van elders komen (de dichtst bijzijnde (omvangrijke) kolonie ligt op de grens tussen Hongarije en Oostenrijk ^(c)). Over de periode 1976-1993 is deze soort maar 10 keer gemeld over een telpost (twaalf exemplaren), waarbij de meeste waarnemingen stammen uit de eind van de jaren tachtig ^(a). In de herfst van 2002 werd de Grote Zilverreiger maar liefst 117 keer gezien over telposten in Nederland ^(d) en in 2003 wel 97 keer ^(e).

Op **28sep03** konden we de eerste Rode Wouw van dit jaar begroeten en ook de eerste Kepen.

Na het weekend van 27 en 28 september breekt de vogeltrek echt goed los.

Radarwaarnemingen van Hans van Gasteren getuigen van enorme aantallen vogels die de oversteek uit Scandinavië wagen; een kleine selectie:

- maandag 29 september In de avond start na zonsondergang de trek zeer massaal (vogeltrek 8++). Alle (radar)beelden boven land zijn helemaal verzadigd van de grote hoeveelheid vogels. De bulk van de vogels vloog onder de 2km.
- 30 september (dinsdag). In de vroege nacht gaat de trek boven land nog steeds zeer spectaculair door. De vogels vliegen tot 2 km hoogte, en de onderste luchtlag (100 tot 2/300 meter) is bijna leeg. Miljoenen vogels moeten over het scherm geschoven zijn deze nacht. Na zonsopgang is het beeld dan ook niet anders. Waanzinnige trek richting ZW (vogeltrek 8 boven land). Rond zonsopgang zitten de vogels nog relatief hoog, maar al heel snel (1 uur later) gaat het merendeel naar beneden. Op radar stort de trek ook rap in. Blijft de dichtheid onder normale omstandigheden op "radarhoogte" tot circa 12.00 uur nog hoog (lees vogeltrek 7 of 8), nu was dat al rond 10.00 voorbij. Boven zee zijn de dichtheden erg laag gebleven (vogeltrek 3 zowel gedurende de nacht als overdag). De vogels vliegen hier overwegend richting Engeland. Gezien de regen en tegenwind in Zuid-Noorwegen was ook geen aankomst te verwachten. Dit in tegenstelling tot ZW-Zweden en Denemarken.
- Woensdag 1 oktober 08.00 uur: op dit moment vogeltrek 10+ op radar. Ook de computers krijgen het te heet om al die vogels door te rekenen!!

Niet alleen begint na dit weekend de trek aan te trekken ook is er de succesvolle lancering van de nieuwe trektel database / website www.trektellen.nl door Jethrow Waanders en Gerard Troost. Hiermee kan iedereen die op een telpost actief is op het Internet zijn / haar tellingen invoeren en op een standaard wijze weergeven. Op dit moment zijn er 31 telposten die hun telresultaten invoeren, ook is er een overzichtskaart beschikbaar met de locaties van de posten en de mogelijkheid tot

statistiek (fenologie, etc). Op de discussie site www.yahoo-groups/trektellers wordt nu meestal bij de anekdotes en bijzonderheden van de telling de tabel uit trektellen.nl gevoegd, waarmee deze twee elektronische media een zeer up-to-date en waardevolle aanvulling vormen bij de discussies op en tussen de telposten en het uitwisselen van gegevens.

In september is op 20 van de 30 dagen geteld: 92:01 uur in de ochtend soms doorlopend naar de middag (op 19 dagen, zie tabel 1) en 11:00 uur 's avonds (op 5 dagen).

In het totaal werden in september 4886 vogels geteld verdeeld over 46 soorten. De top vijf bestond uit Boerenwaluw (1700, 35%), Graspieper (1417, 29%), Gele Kwikstaart (245, 5%), Witte Kwikstaart (207, 4%) en Spreeuw (168, 3%).

Van een aantal soorten kwamen alle of de meeste vogels in deze maand door:

1/1 Fuut, 1/1 Grote Zilverreiger, 4/4 Ooievaars, 2/2 Wespensdieven, 5/8 Bruine Kiekendieven, 11/14 Oeverzwaluwen, 3/3 Roodkeelpiepers, 15/16 Paapjes, 5/7 Tjiftjaffen, 2/3 Fitissen en 2/2 Ortolanen.

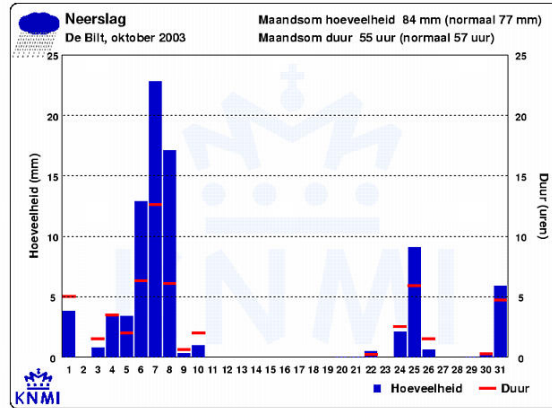
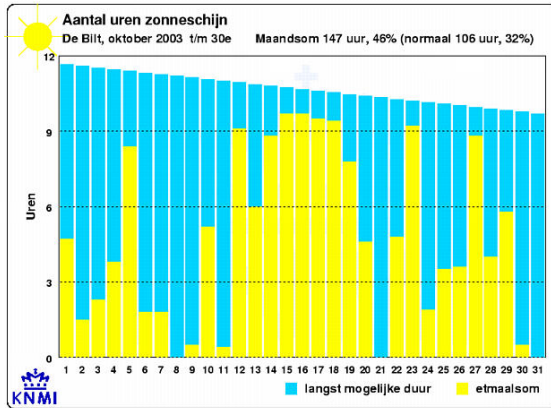
OKTOBER 2003

Weersoverzicht oktober (bron KNMI): Zeer koud, zeer zonnig en met de normale hoeveelheid neerslag.

De gemiddelde temperatuur in De Bilt bedroeg 7,5 °C tegen 10,3 °C normaal. Vrijwel de gehele maand lag de temperatuur onder het langjarige gemiddelde. Vooral de nachten verliepen koud. De gemiddelde minimumtemperatuur in De Bilt bedroeg 2,8 °C tegen 6,5 °C normaal. In De Bilt werden in totaal acht vorstdagen genoteerd (dagen met een minimumtemperatuur van kleiner dan 0,0 °C) tegen 1 normaal. De nacht van 23 op 24 oktober verliep uitzonderlijk koud. Op de vliegbasis Twenthe werd de landelijk laagste temperatuur genoteerd van -8,5 °C. Dit is de laagste temperatuur die ooit in Nederland in oktober is gemeten.

Gemiddeld over het land viel er 75 mm neerslag tegen normaal 78 mm. Het begin van de maand verliep zeer nat. Vooral 6, 7 en 8 oktober waren zeer natte dagen met gemiddeld over het land dagelijks 10 mm neerslag of meer. Na de 10e volgde een droog tijdvak dat tot de 23e aanhield. In dit tijdvak viel gemiddeld over het land slechts 2 mm neerslag. De meeste neerslag viel in Limburg en plaatselijk in een brede kuststrook. Op 24 oktober viel in een deel van het land neerslag in de vorm van sneeuw. Met name in het midden van het land vormde zich enige tijd een sneeuwdek; dit is voor oktober een uitzonderlijk verschijnsel. De laatste keer dat er in oktober op uitgebreide schaal sneeuw viel was in 1975.

Met gemiddeld over het land 152 uren zon tegen 105 normaal was oktober zeer zonnig. Vooral de tweede decade (11e tot en met de 20e) was uitzonderlijk zonnig. Het zonnigst was het in het noordwesten van het land. Het aantal uren zonneschijn nam naar het zuidoosten toe af.

Tellingen oktober

De tellingen van oktober beginnen goed omdat de herfsttrek na het weekend van 27/28 september pas echt goed is losgebarsten (zie tellingen september). Het zou een gedenkwaardige telmaand worden waarin talloze records werden verbroken. Op **01okt03** wordt nog een Oeverzwaluw gezien, waarmee dit de laatste was die ooit op onze telpost is waargenomen (oude record: 23sep00).

Op **03okt03** konden we, naast de eerste koperwieken en kramsvogels voor dit jaar, de vijfde nieuwe soort voor de telpost vastleggen. Toy en Ralph zagen een Morinelplevier. De vogel kwam aangevlogen en ging ongeveer 100 meter voor de post in het veld zitten. Na 10 minuten vloog hij in westelijke richting weg. Morinelplevieren broeden in schaarsbegroeide taigas en in bergen boven de boomgrens, vooral in Noord Engeland, Noorwegen, Noord-Rusland en in mindere maten in de Alpen en Pyreneën. Hij overwintert van Marokko tot west-Iran^(f). Uit de periode van 1976-1993 zijn 23 meldingen bekend (vooral in augustus en september in Den Haag en Bloemendaal^(b)). In de herfst van 2002 werden er 35 overtrekkende exemplaren gezien op telposten in heel Nederland, in 2003 zijn er in het totaal 10 over telposten waargenomen.

Op **04okt03** was er de landelijke teldag waar we met 5 telposten en 30 mensen aan meededen (voor een verslag de resultaten en een vergelijking tussen de posten, zie verder in het verslag)

Op **5 oktober** werd een Ekster waargenomen als nieuwe telpostsoort. Eksters zijn in hun hele broedgebied (grote delen van het noordelijk halfrond) standvogel. Jonge vogels verplaatsen zich over maximaal enkele tientallen kilometers van hun geboorteplaats. De soort is uitermate bevreesd om water over te steken. Tussen half september en november worden af en toe ZW-gerichte verplaatsingen gezien. Voor zover het niet om lokale verplaatsingen gaat, zal het vooral uitzwervende jonge vogels betreffen^(a).

Op **11okt03** werd het dagrecord Vinken verbroken (5007, een verdubbeling van het oude record van 2354 ex. op 28sep02). Tevens werd het dagrecord Kepen aan flarden gevlogen (143 t.o.v. 55 op 13okt01) en de Witte Kwik liet zich ook meer zien dan enige andere dag tot nu toe (131 t.o.v. 124 ex. op 28sep01). Ook telden we de eerste Barmsijs van dit seizoen, twee Witgatjes en een Rode Wouw (de tweede van dit jaar). De Vinken zaten heel hoog en waren tegen de blauwe lucht slecht te zien; nadat we ontdekten dat je het best achterover in je stoel door een verrekijker recht omhoog kijkend kon tellen, vlogen de aantallen omhoog. Ook andere telposten in het oosten van het land hadden het heel druk met de Vinkentrek: telpost op de Oelemars bij Losser,

op een paar honderd meter van de Duitse grens, telden in 5 uur 24.596 Vinken. Wij hebben er dus waarschijnlijk veel gemist!

12 Oktober was wederom een leuke telling met een record aantal tellers (18!). Jan van den Tillaart c.s. is op een aparte telpost in het noordwesten dicht bij het bos gaan staan en heeft daar geteld, voor een vergelijking tussen de twee locaties, is helaas niet mogelijk omdat de gegevens van de tweede post verloren zijn gegaan, maar de indruk was wel dat er relatief meer "klein spul" (vinken en dergelijke) overkwam met name over het bos. Maar dat was niet het enige record, het volgende kon genoteerd worden (tussen haakjes oude record): Knobbelzwaan 7 (5), Sperwer 21! (8), Buizerd 31 (29), Smelleken 2 (eersten dit jaar en evenaring dagrecord!), Kokmeeuw 60 (32), Boerenzwaluw 27 (late vogels; laatste waarneming stond op 10 oktober (2002)), Keep 76 (55) en Koperwiek 683 (460). Ook werd een Goudhaantje en twee Klapeksters als nieuwe telpostsoorten genoteerd. Het Goudhaantje was een duidelijke waarneming maar werd puur op gehoor gedaan. De grote vogels werden al moeilijk gezien door de strak blauwe lucht, dus laat staan zo'n kleintje! Het Goudhaantje komt voor in grote delen van Eurazië tot aan Japan en alleen de meest noordelijke populaties trekken, naar het zuiden toe neemt het aandeel standvogels toe. In Nederland zijn Goudhanen vermoedelijk grotendeels standvogel. In het najaar komen er Goudhanen zowel uit Finland-Scandinavië (2-6 miljoen) als uit Rusland (>2 miljoen) naar West- en Zuidwest Europa, ze steken vrijwel nooit de Middellandse zee over maar des te vaker de Noordzee. De najaarstrek speelt zich vooral af in oktober met de maximale trek halverwege deze maand ^(b).

De twee Klapeksters vlogen samen (achter elkaar) en leken op in eerste instantie op hele grote witte kwikstaarten met een opvallend diepe golvende vlucht. Klapeksters broeden in de gematigde noordelijke en arctische zones van Europa en Rusland. De meeste doortrekkers in Nederland zullen uit Zweden komen, waar enkele duizenden exemplaren broeden. Tussen eind september en begin November trekken kleine aantallen door, met de sterkste doortrek eind oktober ^(a).

Het record Koperwieken was te wijten aan een ware invasie van koperwieken vanuit Scandinavië op 12 oktober. Met de (voor ons sensationele) verbetering van ons oude dagrecord van 460 naar 680 kregen wij maar een staartje hiervan mee maar langs de kust trad stuwing op door de oostenwind en werden gigantische aantallen gezien: Hans van Gasteren op de Vulkaan (Den Haag): "Ik durf geen aantalsindicaties te geven maar het record van ruim 60.000 Koperwieken ergens uit de jaren 90 (ook toen was ik er bij), is dik en dik overtroffen. Dit was vooral te danken aan de lange periode waarin de wolken koperwieken langs bleven komen (tot na 14.00 uur). Misschien toch over de 100.000?? De Koperwiekenstroom hield maar niet op, het merendeel ging aan de stadskant langs, waar je ook keek, ver, hoog of dichtbij: in elk kijkerbeeld kwam een nieuwe groep voorbij, bijv: 60, 50, 130, 260, 60 etc. Ja echt! dit soort wolken. Kwartieren van vele 1000en volgden elkaar de hele ochtend op". [uiteindelijk zijn er daar die dag 137.00 koperwieken geteld, LB] Gerard Troost (Westkapelle): "Gisteren (12 okt 2003) 170.000 (HONDERZEVENTIGDUIZEND) Koperwieken langs Westkapelle! Vandaag 13okt03 ook al weer 10.000en langs de Nollledijk".

Op 20okt03 is er op de site vwgdenhaag.nl een artikel verschenen (Koperwiek golf van 12 oktober 2003, radar en veldwaarnemingen) van Hans van Gasteren en Mervyn Roos met daarin ook de gegevens van onze telpost.

Op **13okt03** zagen we nog twee Klapeksters en de eerste Slechtvalk. Dat was een voorproefje voor de roofvogeltrek die we de volgende dag zouden zien. Van het

Internet hadden we al de voorspelling gekregen dat er een 'bus' met roofvogels een aantal dagen daarvoor over het zuidelijkste puntje van Zweden (Falsterbo) was getrokken. Met de voorspelde oostenwind daarbij zou deze wel eens net over de oostgrens van ons land kunnen trekken.

De verwachtingen waren hoog gespannen op **14okt03** en werden ook ingelost met erg veel Buizerds, onder anderen drie 'bellen' van meer dan 20 stuks. In het totaal kwamen er 151 stuks over (een dijk van een record, deze was 31 van 2 dagen ervoor). Maar niet alleen dat record werd gebroken, ook de *Grauwe Ganzen* (178 ex. t.o.v. 99 op 23nov01), alsook 21 *Sperwers* (evenaring dagrecord) profiteerden van de gunstige omstandigheden maar ook het klapstuk van dit seizoen, een Bastaardarend! Deze vogel kwam vanuit het noorden laag over het bos aangevlogen en vloog om 15:20 uur ongeveer 100 meter hoog over Jan V. Wim, Ralph en Toy. Omdat het druk Buizerden tellen was viel hij niet meteen op. Toen hij echter op ongeveer 100 mtr hoogte over de plak vloog merkte Toy de enorme brede vleugels met de lange vinger eindpennen op. Hij melde dat dit onmogelijk om een buizerd kon gaan. Jan en Wim hadden de vogel meteen in de kijker. Vastgesteld werd dat het niet om een *Steenarend* kon gaan. Gezien de enorme brede vleugels in combinatie met de grote snavel en relatief korte staart kon het alleen maar om een *Bastaardarend* gaan. Omdat de vogel zeer donker was moet dit een oudere vogel geweest zijn. De vogel bleef nog ongeveer 5 minuten in zicht en werd met de telescoop gevolgd. Hij vloog in westelijke richting weg. Er heerste natuurlijk een jubelstemming op de telpost maar er kon niet echt lang van nagenoten worden want er diende zich weer een nieuwe bel van Buizerden aan. De *Bastaardarend* broedt in Oost Europa (Polen, Baltische staten, Rusland) en trekt in de winter over de Zwarte Zee om in klein Azië te overwinteren. Tot 1998 zijn er maar 16 waarnemingen in Nederland gedaan, op 04sep93 melde telpost Winterswijk een trekkend exemplaar ^(a).

Omdat de oostenwind aanhield waren de verwachtingen voor **15okt03** wederom hooggespannen en wederom werd het dagrecord Buizerds verbroken (van 151 naar 193!!!). Na twee dagen zaten we op 344 Buizerds terwijl er tot nu toe (2000 tot 2002) in het totaal 382 Buizerds werden waargenomen. De trek kwam vergeleken met de dag ervoor vroeg op gang en ook de andere roofvogels vlogen goed: 17 *sperwers*, 1 *Rode Wouw*, 2 *Blauwe Kiekendief* (man en vrouw), 1 *Slechtvalk* (adult) en 2 *Smelleken*. Naast de roofpieten werden opvallend veel *kauwen* waargenomen terwijl deze anders weinig gezien worden: 495 (oude record was 87) waarmee hun aantal op 700 komt na twee dagen. Ook werden de eerste *Kolganzen* en, een nieuwe telpost soort, een *Waterpieper* genoteerd. De Waterpieper kwam laag aanvliegen en viel neer in de greppel. Omdat het geen *Graspieper* was en een vreemd gedrag vertoonde is Ralph hem achterna gegaan en heeft de vogel uit de greppel "geklopt"; toen bleek duidelijk dat het een *waterpieper* betrof. *Waterpiepers* broeden boven de boomgrens in berggebieden van Midden - en Zuid Europa en verlaten deze plaatsen om in het laagland te overwinteren. Deze soort is in west Europa één van de weinige soorten die in het najaar een (deels) Noordoostelijke trekrichting aanhoudt. In Nederland is de *Waterpieper* een vrij schaarse wintergast die vooral op natte graslanden en in moerassen verblijft. De meeste trek speelt zich af langs de oostgrens en in het midden van ons land. Veel waarnemingen komen daarom uit het rivieren gebied en Laag-Nederland. De eersten arriveren in vanaf begin oktober maar komt pas half oktober goed op gang om enkele weken later zijn piek te bereiken ^(a).

Het oosten van het land zuchtte dus onder een hevige Buizerdtrek, de telposten langs de kust kregen hier weinig van mee maar die hadden het niet rustig want die kregen te maken met een Koolmees en Pimpelmees invasie, waar wij weer niks van mee kregen. Van 15 tot 18 oktober melden de verschillende kustposten stevige mezen trek; een impressie: Rinse van der Vliet op de Vulkaan, 15okt03) "Koolmezen deden het wel vanochtend weer zeer aardig (ca. 600+, gisteren 1500=record)". Mark Zevenbergen bij de buitenhaven van Stellendam (17okt03): "Wij werden hier zo'n beetje ondersteboven gevlogen door de Koolmezen (en in mindere mate ook door Zwarte (1 op 5) en Pimpel-(1 op 10)). Naar schatting kwamen er in deze periode MINIMAAL 1500 Koolmezen langs, het was echt absurd..... De Koolmezen overtroffen de Vinken ruimschoots" Aart van der Spoel op Ameland: " Dinsdag (14okt03) viel mij al op hoeveel Kool- en Pimpelmezen overal zaten. Woensdag (15okt03) viel mij duidelijk zichtbare trek op en telde ik midden op het eiland in de duinen tussen 10.00 en 12.00 uur 970 Kool- en Pimpelmezen die allen oost trokken. Donderdag (16okt03) telde ik tussen 8.30 en 10.30 u. en kwam wederom op bijna duizend mezen. De Pimpelmezen waren in de minderheid met naar schatting 15% van het totaal." Marcel Capello op Breskens (18okt03): "KOOLMEES 3747!! (in ieder geval een Breskens-record en let op: na 12.45 niet meer geteld!!); PIMPELMEES 551 (record?); ZWARTE MEES 942 (idem voor Breskens?); Staartmees 15. De mezen vlogen in groepen tot max. ± 75 vogels allen in oostelijke richting net als overigens alle andere trekkende zangvogels). Vaak waren het gemengde groepen, vaak ook m.n. groepjes Zw. Mezen alleen. Het was een geweldige ervaring om op de telpost te staan en overal om je heen Kool/Pimpel en Zwarte Mezen te zien, vaak tot op 1 meter!! M.n. de Zwarte Mezen kon je met je handen grijpen, wat we natuurlijk niet deden."

Jacob Bosma op Eemshaven (18okt03): "Koolmees deed het erg goed: vandaag >2400, gister 2200. Verder ook veel pimpel en zwarte mees."

Norman van Swelm gaf een mooie verklaring: "In de Baltische staten is iedere herfst sprake van massale mezentrek. Alleen wanneer de weersomstandigheden gunstig zijn bereiken die mezen West Europa waar ze dan midden oktober arriveren. Vorige week met die westen wind dacht ik dat het ze niet zou lukken maar nu met die keiharde oostenwind is het ze dan toch gelukt. Het invasieve karakter is dus geheel windafhankelijk en zegt weinig over een eventueel gunstig broedseizoen."

Op **18 oktober** konden we wederom een nieuwe telpost soort bij schrijven een Brandgans. De vogel kwam luid roepend / "blaffend" uit het zuiden aanvliegen en we hoorden hem daardoor al lang voordat we hem zagen. Brandganzen verlaten in augustus hun broedplaatsen op Nova Zembla en zakken via Zuid Scandinavië af naar West Europa. De eerste groepen worden meestal rond half oktober in Nederland gezien maar de doortrek is half november op zijn maximum. Hij trekt dan voornamelijk via Friesland, Flevoland en Utrecht verder naar het Zeeuwse Delta gebied, langs de kust is de soort aanmerkelijk schaarser en wordt vrijwel nooit gemeld ten zuidoosten van de lijn Bergen op Zoom - Emmen ^(a). Dit klopt met de praktijk op onze telpost, waar na 4 jaar tellen deze vogel dus voor het eerst werd gezien.

Op 23 oktober werd nog een zeer late Boerenzwaluw gezien en op 27 oktober wederom een nieuwe telpostsoort: een Bonte Kraai! De Bonte Kraai broedt in heel Europa met uitzondering van Zuidwest,

west en Midden Europa en is gedeeltelijk trekvogel. In ons land overwinteren vogels die uit Oost Scandinavië en Zuidwest Finland komen. Nederland ligt aan de zuidrand van het overwinteringsgebied en dat is tijdens de trektellingen goed te merken. Langs de kust is dit te zien aan het gemiddeld aantal passanten dat van Texel via Haarlem naar Den Haag afneemt. Evenals de Brandgans wordt deze soort vrijwel nooit gemeld ten zuidoosten van de lijn Bergen op Zoom - Emmen ^(a).

En alsof het nog niet genoeg was deze maand werd er op 28 oktober weer een nieuwe telpost soort, een Sneeuwgors gezien. De Sneeuwgorsen die in Nederland gezien worden komen uit Zuidoost Groenland, IJsland en Zuid Scandinavië en overwinteren in het Waddengebied, de Delta en langs de Hollandse kust. De meeste trekkers worden in het noorden van het land gezien, in het binnenland ten noorden van de grote rivieren wordt zwakke trek opgemerkt terwijl ten zuiden daarvan vrijwel niets gezien wordt ^(a).

In deze fantastische oktobermaand is op 20 van de 30 dagen geteld: 115.11 uur in de ochtend vaak doorlopend naar de middag (zie tabel 1).

In het totaal werden in oktober 34822 vogels geteld verdeeld over 74 soorten. De top zes bestond uit Vink (8880, 26%), Spreeuw (6395, 18%), Houtduif (5096, 14%), Graspieper (2582, 7%) en Kauw (1692, 5%).

Van een aantal soorten kwamen alle of de meeste vogels in deze maand door: 673/894 Aalscholver, 9/9 Knobbelzwaan, 108/123 Kogans, 1/1 Brandgans, 9/9 Smient, 514/589 Buizerds, 1/1 Bastaardarend, 5/6 Torenavalken, 8/8 Smelleken, 3/3 Slechtvalken, 1/1 Morinelplevier, 647/783 Holenduif, 28/36 Heggenmus, 10/11 Merels, 228/232 zanglijsters, 1459/1604 koperwiek, 1/1 goudhaantje, 5/7 pimpelmees, 12/12 Koolmees, 4/4 Klapekster, 1/1 Ekster, 1692/1777 Kauw, 72/86 Roek, 29/29 Zwarte kraai, 1/1 Bonte Kraai, 6395/8404 Spreeuw, 8880/9762 Vink, 500/600 Keep, 646/704 Kneu, 4/4 Barmsijs en 1/1 Sneeuwgors.

NOVEMBER 2003

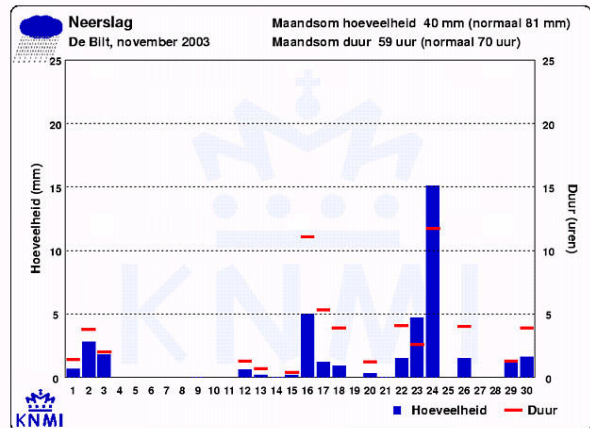
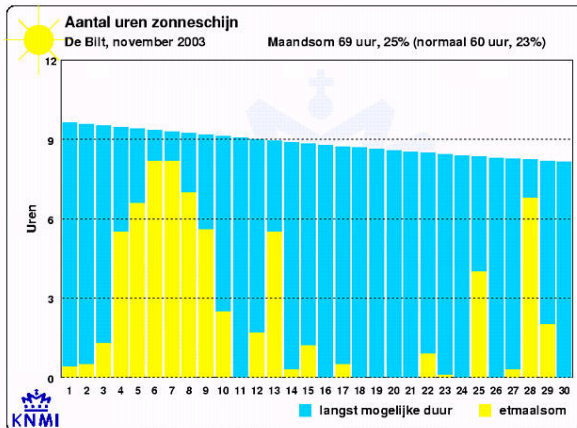
Weersoverzicht november (bron KNMI): Zeer zacht, droog en zonnig

November was zeer zacht. De gemiddelde temperatuur in De Bilt bedroeg 8,0 °C tegen een langjarig gemiddelde van 6,2 °C. In De Bilt werd 1 vorstdag geregistreerd; het langjarige gemiddelde bedraagt er zes. De landelijk laagste temperatuur, -2,8 °C, werd op 12 november gemeten in Volkel.

Met gemiddeld over het land 74 uren zon tegen 60 normaal was de maand zonnig. Voor wat betreft zonneschijn kende de maand een tweedeling. In de eerste helft van de maand werd het weer grotendeels bepaald door hogedrukgebieden en was de zon vaak te zien. In de eerste decade (tiendaags tijdvak) van de maand scheen de zon landelijk gemiddeld 44 uren. Gedurende de tweede helft van de maand werd vaak vochtige lucht aangevoerd waarin veel bewolking voorkwam en de zon dus maar weinig kans

kreeg. Het zonnigst was de maand in het zuidoosten van het land. Het somberst was het in het noordoosten van het land.

Met landelijk gemiddeld 49 mm neerslag tegen normaal 82 mm was de maand droog. De meeste neerslag viel in het westelijk kustgebied. Van de KNMI-stations was Valkenburg (Zuid-Holland) het natst met 75 mm neerslag. De minste neerslag viel in de zuidoostelijke helft van het land. Op het KNMI-station Volkel werd slechts 26 mm geregistreerd.

Tellingen november

Na de opwindende oktobermaand krijgen we meestal een kwakkelende november waardoor de kou op de telpost nog heviger lijkt, echter deze maand konden er toch nog hoge aantallen gescoord (voornamelijk Houtduif) dus weinig krenten maar veel pap! Op 01nov03 zagen we nog een late Gele Kwikstaart. Op 02nov03 de eerste Goudvinken over de telpost, al eerder (14okt01) hadden we al Goudvinken! (dus geen nieuwe telpost soort, maar wel bijzonder). Op 07nov03 zagen we nog twee Blauwe Kiekendieven. Opmerkelijk was dat op deze datum vooral langs de kust ook grote aantallen Blauwe Kiekendieven werden gezien: Vijfhoek (Diemen) zeven (1 man adult, 3 ex. 1e kj, 3 wijfkleed), Vulkaan (Den Haag) tien (allen adult vrouw) en Nolledijk (Vlissingen) maar liefst vijftien!

Op 07 en 08nov03 konden we eerste Kleine Zwanen van dit jaar over de post bijtellen. Deze soort keerde dit jaar ongeveer twee weken later terug uit Siberië dan andere jaren, Wim Thijssen schreef daarover het volgende: "Allereerst zou ik als Kleine Zwaan ook niet tegen zo'n stormachtige westenwind opboksen, maar de andere reden is dat ze deels nog gewoon in het broedgebied zitten. In de Petchora-delta (het broedgebied) beleven ze de warmste herfst sinds 20 jaar, volgens Andrey Glotov (Nenetskiy State Nature Reserve), sinds hij daar werkt was het er niet zo warm om deze tijd. Normaal is er een exodus van vogels tussen 25-29 september, maar nu (09okt03) zitten er door het mooie weer nog zeker 3.000 kleintjes in the Pechora

Delta, dat was dus afgelopen weekeinde. Hij heeft dat nog nooit eerder meegemaakt. En het weerbericht voor de komende week is nog steeds goed, dwz boven 0 graden!, met zuiden en ZW-winden." Op **09nov03** kwam er nog een Rode Wouw over, hiermee komt het totaal op vier dit jaar. Ook een Waterpieper luid roepend over de telpost. Vanaf **12nov03** begonnen de Houtduiven weer massaal te trekken. Vorig jaar zagen we in de tweede helft van november ook al een spectaculaire Houtduiven trek maar toen vlogen ze bijna allemaal naar NO. Dat was ook deze dag weer het geval: 100 vlogen er naar ZW en wel 2304 richting NO (enkele groepen van 250 tot 630 ex) voornamelijk tussen 08:00 en 08:30 uur. Op **15nov03** vloog de ene helft naar het zuidwesten terwijl de andere helft precies de ander kant op ging (NO). Op **23nov03** vlogen er wel 3353 Houtduiven (ZW). En toen zat het er eigenlijk wel op. Op de laatste teldag (**30nov03**) was er weinig trek van vogels.... althans dat denken we, want eigenlijk hebben we het ook niet zo goed in de gaten gehouden. Omdat wij wel trek hadden hebben we feestelijk geborreld en tussen de grootse verhalen over het afgelopen trektelseizoen vloog er af en toe nog wat door het gezichtsveld: het volgende werd geteld:

- 2 Chocolate letters ('W' en 'L', ra ra ra van wie waren die?)
- 1 Banketstaaf
- 1 Frambozenlikeur (kleintje, waarschijnlijk juveniel)
- 1 Jonge graanjenever (maar al wel iets groter en volwassener dan de frambozenlikeur)
- 16 Oma's cake (kwam in delen langsgevlogen)
- Veel koffie
- 2 Blikken Snert (Warme Brabantse ondersoort van het Groningse gerecht met 22 klinkers ('sneeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeert'))

In november is op 12 van de 30 dagen geteld: 43:00 uur in de ochtend (zie tabel 1).

In het totaal werden in november 14952 vogels geteld verdeeld over 46 soorten. De top vijf bestond uit Holenduif (10.096, 68%), Spreeuw (1793, 12%), Vink (838, 6%), Kievit (533, 4%) en Veldleeuwerik (344, 2%).

Van een aantal soorten kwamen alle of de meeste vogels in deze maand door:
10.083/15.140 Houtduif, 14/14 Kleine Zwaan, 4/4 Grote Mantelmeeuw, 2/2 Goudvink en 2/3 Waterpieper.

Brobbelende "Die-Hards" op laatste teldag

Tabel 2 Maand- en totaal overzicht naar aantallen per soort in 2003

Soort	Augustus	September	Oktober	November	Totaal
Fuut		1			1
Aalscholver	48	96	673	77	894
Grote Zilverreiger		1			1
Blauwe Reiger	20	35	7	4	66
Ooievaar		4			4
Knobbelzwaan			9		9
Kleine Zwaan				14	14
Rietgans (spec.)		4	86	55	145
Kolgans			108	15	123
Grauwe Gans	154	67	629	97	947
Brandgans			1		1
Nijlgans	24	15	60	55	154
Smient			9		9
Wilde Eend	8				8
Wespendief		2			2
Rode Wouw		1	2	1	4
Bruine Kiekendief	1	5	2		8
Blauwe Kiekendief	2	3	7	5	17
Havik	6	2	10		18
Sperwer	18	34	93	12	157
Buizerd	11	44	514	20	589
Bastaardarend			1		1
Torenvalk	1		5		6
Smelleken			8		8
Boomvalk	10	11	2		23
Slechtvalk			3		3
Morinelplevier			1		1
Goudplevier		12	16	13	41
Kievit	218	27	1106	533	1884
Watersnip	10	8	13		31
Regenwulp	4				4
Wulp	147	114	43	1	305
Groenpootruiter	2				2
Witgat	5		2		7
Kokmeeuw	86	101	179	19	385
Stormmeeuw	13	32	24	48	117
Kleine Mantelmeeuw	15	2	5		22
Zilvermeeuw	11	20	2	3	36
Grote Mantelmeeuw				4	4
Holenduif	9	14	647	113	783
Houtduif			5096	10096	15192
Turkse Tortel	1				1
Zomertortel	13				13
Nachtzwaluw	2				2
Gierzwaluw	158	1			159
Zwarte Specht			1	1	2
Grote Bonte Specht	1		2		3
Boomleeuwerik		14	6	4	24

Soort	Augustus	September	Oktober	November	Totaal
Veldleeuwerik	1	22	1201	344	1568
Oeverzwaluw	2	11	1		14
Boerenzwaluw	1864	1701	92		3657
Huiszwaluw	214	122			336
Boompieper	165	64	2		231
Graspieper		1417	2582	78	4077
Roodkeelpieper		3			3
Waterpieper			1	2	3
Gele Kwikstaart	90	246	11	1	348
Grote Gele Kwikstaart		5	7		12
Witte Kwikstaart	44	207	616	5	872
Heggenmus	1	6	28	1	36
Paapje	1	15			16
Roodborsttapuit		3	2	2	7
Tapuit	6	19	1		26
Merel		1	10		11
Kramsvogel			310	186	496
Zanlijster		3	228	1	232
Koperwiek			1459	145	1604
Grote Lijster	20	45	82	6	153
Grasmus	2				2
Tijftjaf	1	5	1		7
Fitis	1	2			3
Goudhaantje			1		1
Pimpelmees		2	5		7
Koolmees			12		12
Klapekster			4		4
Ekster			1		1
Kauw		19	1692	66	1777
Roek			72	14	86
Zwarte Kraai			29		29
Bonte Kraai			1		1
Spreeuw	48	168	6395	1793	8404
Ringmus	34	9	128	20	191
Vink	1	43	8880	838	9762
Keep		2	500	98	600
Groenling	3	4	69	38	114
Putter		7	22	5	34
Sijs		2	72	30	104
Kneu		24	646	34	704
Barmsijs			4		4
Goudvink				2	2
Sneeuwgors			1		1
Geelgors	2	2	54	33	91
Ortolaan		2			2
Rietgors	2	35	228	20	285
Totaal	3500	4886	34822	14952	58160

Totaal overzicht 2003

In tabel 2 vindt men het maand- en totaal overzicht naar aantallen per soort in 2003. In het totaal zijn er 58.160 vogels geteld verdeeld over 94 soorten. Hieronder bevonden zich 14 nieuwe soorten op de telpost. Een uitgebreide beschrijving van deze nieuwe soorten is gegeven onder de maandoverzichten.

In tabel 3 vindt men een overzicht van de fenologie (relatie tussen eerste en laatste waarneming per soort en het tijdstip) en het dagmaximum per soort in 2003.

In tabel 4 is de telling van 2003 gerangschikt naar aantallen per soort.

Op **4 oktober** was de jaarlijkse teldag, hieronder het verslag van Peter van de Braak, namens de Inventarisatiewerkgroep welke eerder in "het Bruujsel" verscheen:

Op 4 oktober 2003 was het weer zover, dierendag! Nee, onze **jaarlijks vogelteldag** ging van start. Dit jaar werd deze dag gecombineerd met de European Birdwatch. Deze Europese vogelteldag werd gecoördineerd door Birdlife international. Maar liefs 25 landen deden hieraan mee. In Nederland hadden 60 posten, waaronder wij met de Maashorst zich hiervoor aangemeld.

De weersvoorspellingen waren niet zo best, hevige regenbuien zouden over Nederland trekken. Gelukkig hebben we hier niet naar geluisterd en zijn we die ochtend toch gestart met 30 deelnemers. Om half acht stonden de vijf telposten volledig ingericht, gewapend met portofoons voor de onderlinge communicatie en de nodige telescopen klaar om te tellen. Een mooi gezicht om te zien hoe elke telpost werd ingericht om zo'n lange zit zo aangenaam mogelijk te maken. Op één telpost stond er zelfs een camper bij.

Het eerst uur begon al goed met tellen, vinken en graspiepers bleven maar overkomen. Het was maar goed dat we met meerdere op de posten zaten, zodat er altijd één kan blijven schrijven. De aantallen bleven die ochtend maar doortrekken! Rond 11 uur kwamen de eerste roofvogels eraan, indrukwekkend de aantallen roofvogels die er geteld zijn (57 buizerd, 28 sperwers). Toen de Rode Wouw gezien werd, was iedereen laaiend enthousiast. Prachtig kwam deze roofvogel met zijn gevorkte staart langs gevlogen. D.m.v. de portofoons werd deze meteen doorgegeven, waardoor 2 andere telposten deze op afstand ook konden zien. Op telpost 1 werd dit meteen gevierd met een borrel! Maar goed dat er die dag niet meerdere langsgekomen zijn! Het weer zat deze dag erg mee, een enkele bui heeft ons slechts bereikt. Het enige nadeel was dat er op een gegeven moment géén bewolking was, waardoor de vogels wat moeilijk te zien waren in deze wel erg blauwe lucht. Pas rond 2 uur kwam er een fikse regenbui over ons heen. Hierdoor werd de soep toch maar verplaatst van telpost Brobbelbies naar het vierlandpunt. Onder de tent werd door velen de soep en natuurlijk een borrel genuttigd. Het was weer eens een geslaagde teldag met veel trek (10045 exemplaren, verdeeld over 50 soorten) en natuurlijk een gezellig gebeuren. In tabel 5 de aantallen per post die deze dag gezien zijn.

De tellers

Er zijn veel tellers op de telpost verschenen dit jaar, wel 30! Hieronder alle tellers die ervoor zorgden dat het gezellig druk was en dat we niks over het hoofd zagen. Omdat ze het bij de Vogelwerkgroep van het IVN Oss niet voor elkaar krijgen om een telpost in te richten / te bemannen waren er dit jaar ook regelmatig tellers uit Oss op de post te vinden (Wim, Ralph en Paul).

Ad Bekkers

Ad van Wanrooy

Annelies Timmerman

Bart van der wielen

Cor van Bree

Henk Botermans

Henk van den Acker

Jan van Bergen

Jan van den Tillaart

Jan Verhoeven

John Hermans

John Willems

Jos Welte

Leo Ballering

Marc Poulussen

Martin de Jager

Mignon van den Wittenboer

Paul Reijs

Peter van de Braak

Pieter van der Voort

Ralph Smits

Rien de Mol

Sandra vd Burgt

Theo Veldpaus

Tiny vd Elsen

Toy Janssen

Wil Verbossen

William van der velden

Willy van Lanen

Wim Gremmen

Tabel 3: Fenologie en dagmaxima 2003

Soort	Datum Eerste waarneming	Dag Maximum	Datum dagmaximum	Datum laatste waarneming
Fuut *	7-sep	1	7-sep	7-sep
Aalscholver	1-aug	91	12-okt	23-nov
Grote Zilverreiger *	27-sep	1	27-sep	27-sep
Blauwe Reiger	1-aug	13	28-sep	9-nov
Ooievaar	14-sep	4	14-sep	14-sep
Knobbelzwaan	12-okt	7	12-okt	27-okt
Kleine Zwaan	7-nov	8	8-nov	8-nov
Rietgans (spec.)	10-sep	27	15-okt	9-nov
Kolgans	15-okt	53	17-okt	23-nov
Grauwe Gans	17-aug	178	14-okt	8-nov
Brandgans *	18-okt	1	18-okt	18-okt
Nijlgans	2-aug	41	23-nov	23-nov
Smient	27-okt	9	27-okt	27-okt
Wilde Eend	16-aug	6	16-aug	17-aug
Wespendief	3-sep	1	3-sep	13-sep
Rode Wouw	28-sep	1	28-sep	9-nov
Bruine Kiekendief	31-aug	1	31-aug	5-okt
Blauwe Kiekendief	16-aug	3	8-nov	8-nov
Havik	16-aug	4	14-okt	23-okt
Sperwer	2-aug	21	12-okt	9-nov
Buizerd	1-aug	193	15-okt	9-nov
Bastaardarend *	14-okt	1	14-okt	14-okt
Torenvalk	2-aug	2	14-okt	22-okt
Smelleken	12-okt	2	12-okt	29-okt
Boomvalk	1-aug	4	21-sep	12-okt
Slechtvalk	13-okt	1	13-okt	15-okt
Morinelplevier *	3-okt	1	3-okt	3-okt
Goudplevier	14-sep	11	30-nov	30-nov
Kievit	1-aug	223	14-okt	23-nov
Watersnip	21-aug	8	31-aug	23-okt
Regenwulp	2-aug	2	2-aug	21-aug
Wulp	2-aug	41	24-aug	1-nov
Groenpootruiter	23-aug	2	23-aug	23-aug
Witgat	1-aug	2	9-aug	11-okt
Kokmeeuw	1-aug	55	28-sep	30-nov
Stormmeeuw	9-aug	30	9-nov	30-nov
Kleine Mantelmeeuw	2-aug	7	23-aug	14-okt
Zilvermeeuw	1-aug	15	28-sep	15-nov
Grote Mantelmeeuw	9-nov	4	9-nov	9-nov
Holenduif	4-aug	127	13-okt	30-nov
Houtduif	4-okt	3353	23-nov	30-nov
Turkse Tortel	23-aug	1	23-aug	23-aug
Zomertortel	3-aug	5	17-aug	23-aug
Nachtzwaluw *	21-aug	2	21-aug	21-aug
Gierzwaluw	1-aug	57	2-aug	10-sep
Zwarte Specht	29-okt	1	29-okt	9-nov
Grote Bonte Specht	1-aug	1	1-aug	27-okt

Soort	Datum Eerste waarneming	Dag Maximum	Datum dagmaximum	Datum laatste waarneming
Boomleeuwerik	14-sep	6	21-sep	9-nov
Veldleeuwerik	9-aug	493	13-okt	30-nov
Oeverzwaluw	2-aug	11	14-sep	1-okt
Boerenzwaluw	1-aug	604	14-sep	23-okt
Huiszwaluw	1-aug	46	10-aug	21-sep
Boompieper	1-aug	21	24-aug	1-okt
Graspieper	7-sep	733	11-okt	30-nov
Roodkeelpieper	14-sep	1	14-sep	27-sep
Waterpieper *	15-okt	1	15-okt	23-nov
Gele Kwikstaart	1-aug	102	1-sep	1-nov
Grote Gele Kwikstaart	19-sep	4	1-okt	27-okt
Witte Kwikstaart	1-aug	131	11-okt	9-nov
Heggenmus	16-aug	6	4-okt	7-nov
Paapje	31-aug	6	3-sep	21-sep
Roodborsttapuit	14-sep	2	21-sep	5-nov
Tapuit	1-aug	5	7-sep	12-okt
Merel	21-sep	3	5-okt	27-okt
Kramsvogel	3-okt	85	17-okt	23-nov
Zanlijster	21-sep	85	3-okt	9-nov
Koperwiek	3-okt	680	12-okt	9-nov
Grote Lijster	1-aug	25	21-sep	7-nov
Grasmus	16-aug	2	16-aug	16-aug
Tijftjaf	31-aug	2	7-sep	3-okt
Fitis *	2-aug	1	2-aug	6-sep
Goudhaantje *	12-okt	1	12-okt	12-okt
Pimpelmees	14-sep	3	4-okt	11-okt
Koolmees	4-okt	6	4-okt	29-okt
Klapekster *	12-okt	2	12-okt	13-okt
Ekster *	5-okt	1	5-okt	5-okt
Kauw	14-sep	503	15-okt	15-nov
Roek	12-okt	15	14-okt	23-nov
Zwarte Kraai	18-okt	20	29-okt	29-okt
Bonte Kraai *	27-okt	1	27-okt	27-okt
Spreeuw	1-aug	2112	14-okt	30-nov
Ringmus	2-aug	24	24-okt	12-nov
Vink	31-aug	5026	11-okt	30-nov
Keep	28-sep	143	11-okt	30-nov
Groenling	23-aug	23	11-okt	23-nov
Putter	3-sep	14	14-okt	15-nov
Sijs	24-sep	30	11-okt	30-nov
Kneu	1-sep	147	10-okt	15-nov
Barmsijs	11-okt	1	11-okt	15-okt
Goudvink	2-nov	2	2-nov	2-nov
Sneeuwgors *	28-okt	1	28-okt	28-okt
Geelgors	24-aug	12	7-nov	23-nov
Ortolaan *	7-sep	2	7-sep	7-sep
Rietgors	3-aug	47	11-okt	23-nov

* nieuwe soort op telpost

Tabel 4: Telling 2003 gerangschikt naar aantallen per soort

	Soort	Aantal			
1	Houtduif	15192	48	Havik	18
2	Vink	9762	49	Blauwe Kiekendief	17
3	Spreeuw	8404	50	Paapje	16
4	Graspieper	4077	51	Kleine Zwaan	14
5	Boerenzwaluw	3657	52	Oeverzwaluw	14
6	Kievit	1884	53	Zomertortel	13
7	Kauw	1777	54	Grote Gele Kwikstaart	12
8	Koperwiek	1604	55	Koolmees	12
9	Veldleeuwerik	1568	56	Merel	11
10	Grauwe Gans	947	57	Knobbelzwaan	9
11	Aalscholver	894	58	Smient	9
12	Witte Kwikstaart	872	59	Wilde Eend	8
13	Holenduif	783	60	Bruine Kiekendief	8
14	Kneu	704	61	Smelleken	8
15	Keep	600	62	Witgat	7
16	Buizerd	589	63	Roodborsttapuit	7
17	Kramsvogel	496	64	Tjiftjaf	7
18	Kokmeeuw	385	65	Pimpelmees	7
19	Gele Kwikstaart	348	66	Torenavalk	6
20	Huiszwaluw	336	67	Ooievaar	4
21	Wulp	305	68	Rode Wouw	4
22	Rietgors	285	69	Regenwulp	4
23	Zanglijster	232	70	Grote Mantelmeeuw	4
24	Boompieper	231	71	Klapekster	4
25	Ringmus	191	72	Barmsijs	4
26	Gierzwaluw	159	73	Slechtvalk	3
27	Sperwer	157	74	Grote Bonte Specht	3
28	Nijlgans	154	75	Roodkeelpieper	3
29	Grote Lijster	153	76	Waterpieper	3
30	Rietgans (spec.)	145	77	Fitis	3
31	Kolgans	123	78	Wespendief	2
32	Stormmeeuw	117	79	Groenpootruiter	2
33	Groenling	114	80	Nachtzwaluw	2
34	Sijs	104	81	Zwarte Specht	2
35	Geelgors	91	82	Grasmus	2
36	Roek	86	83	Goudvink	2
37	Blauwe Reiger	66	84	Ortolaan	2
38	Goudplevier	41	85	Fuut	1
39	Zilvermeeuw	36	86	Grote Zilverreiger	1
40	Heggenmus	36	87	Brandgans	1
41	Putter	34	88	Bastaardarend	1
42	Watersnip	31	89	Morinelplevier	1
43	Zwarte Kraai	29	90	Turkse Tortel	1
44	Tapuit	26	91	Goudhaantje	1
45	Boomleeuwerik	24	92	Ekster	1
46	Boomvalk	23	93	Bonte Kraai	1
47	Kleine Mantelmeeuw	22	94	Sneeuwgorst	1
				Totaal	58160

Tabel 5: Overzicht van de getelde vogels tijdens de nationale teldag 04okt03

Vogelsoort	Telpost					Totaal	Beste Post
	1	2	3	4	Hoofdtelpost		
Aalscholver	8	0	4	0	4	16	1
Blauwe Kiekendief	0	0	0	1	0	1	4
Boomvalk	1	0	0	0	0	1	1
Boerenwaluw	26	54	29	16	31	156	2
Boomleeuwerik	6	4	2	19	1	32	4
Boompieper	0	0	4	0	1	5	3
Buizerd	10	21	14	2	10	57	2
Gaai	2	1	2	9	0	14	4
Gele Kwikstaart	0	3	0	2	0	5	2
Geelgors	8	27	7	16	1	59	2
Goudplevier	0	3	0	0	5	8	H
Graspieper	394	713	808	211	481	2607	3
Groenling	2	0	2	1	6	11	H
Grote Gele Kwikstaart	1		2	0	0	3	3
Grote Lijster	15	0	7	1	6	29	1
Havik	0	1	0	1	0	2	2,4
Heggemus	0	0	0	1	5	6	H
Holenduif	3	6	8	6	4	27	3
Houtduif	0	0	8	11	11	30	4,H
Huiszwaluw	0	1	0	0	0	1	2
Kauw	0	0	2	8	0	10	4
Keep	3	11	5	2	0	21	2
Kievit	1	4	26	74	59	164	4
Kleine bonte specht	0	1	0	0	0	1	1
Kneu	46	98	106	17	86	353	3
Kokmeeuw	2	8	15	1	18	44	3
Kramsvogel	0	0	0	2	0	2	4
Koolmees	2	0	5	0	7	14	H
Koperwiek	1	2	0	1	1	5	2
Rode wouw	1	0	0	0	0	1	1
Merel	0	1	1	0	1	3	2,3,H
Niet gedetineerd	11	2	1	0	0	14	1
Nijlgans	0	9	9	0	9	27	2,3,H
Pimpelmees	0	3	2	2	3	10	2,H
Putter	0	0	0	0	1	1	H
Rietgors	5	16	9	4	23	57	H
Ringmus	7	5	21	1	17	51	3
Sijs	0	0	0	17	12	29	4
Sperwer	8	7	11	2	0	28	3
Spreeuw	93	209	252	129	14	697	3
Staatmees	1	0	0	0	0	1	1
Turkse tortel	0	0	0	1	0	1	4
Tijftjaf	1	0	0	0	0	1	1
Veldleeuwerik	11	4	6	13	1	35	4
Vink	1168	796	974	1402	592	4932	4
Watersnip	0	1	0	0	0	1	2
Witte Kwikstaart	53	76	50	99	67	345	4
Wulp	0	0	2	0	2	4	3,H
Zanlijster	48	11	24	33	6	122	1
Zwarte Roodstaart	0	1	0	0	0	1	2
Totaal	1938	2099	2418	2105	1485	10045	3

Vergelijking met de rest van Nederland

Gegevens Vulkaan meegenomen?) Zoals blijkt uit tabel 6 hebben de 32 telposten, waar informatie van te vinden was, in 2003 bij elkaar 5.687 uur geteld, daarin werden 4.38.902 vogels geteld. Vergelijkingen maken met de gegevens van onze telpost is erg moeilijk want in die tabel zijn ook telposten die het hele jaar geteld hebben, die alleen het voorjaar geteld hebben (Breskens), het voordeel van gestuwde trek hebben of alleen zeetrek tellen. Een van de vergelijkingen die wel te maken is is die van de teltijd. Hoewel het aandeel van onze telpost blijft steken of 6.5% werd er maar op 5 telposten langer geteld. Voorwaar een goede prestatie waar we zeer trots op mogen zijn.

Tabel 6 Prestaties van Nederlandse telposten in 2003 (Bron: www.trektellen.nl)

Telpost	Teluren	Tellingen	Vogels	Soorten	Maanden
IJmeerdijk, Almere	600:08	235	559.578	167	jun - dec
Breskens	549:00	113	1.268.075	206	jan - jun
Eemshaven	464:55	87	272.389	190	jul - dec
Westkapelle	455:45	196	430.746	193	jan - dec
De Brobbelbies 2 (tussen Uden en Oss)	372:42	91	58.160	95	aug - nov
De Horde, Lopik	325:02	93	122.891	131	jun - dec
Mulderskop, Molenhoek (bij Nijmegen)	271:45	67	132.370	99	aug - nov
Langevelderslag (zeetrek)	267:45	96	61.111	96	jan - dec
Aan de Majoor, Koningsbosch	257:07	98	182.575	86	aug - nov
Landschotse Heide, Middelbeers	243:22	61	111.024	140	maa - nov
Dordtse Biesbosch	191:30	55	113.886	109	jul - dec
De Nolle, Vlissingen	171:50	50	326.404	153	jun - nov
Buytenpark, Zoetermeer	170:45	34	35.233	107	aug - dec
Oelemars, Losser	168:15	44	195.414	107	feb - dec
Huisduinen (zeetrek)	158:00	27	27.895	62	nov - dec
Vijfhoek Diemen (najaarstrek)	147:04	43	176.290	137	aug - dec
Vijfhoek Diemen (zomeravonden)	136:45	57	13.224	47	jun - sep
Zutphen	123:30	43	25.662	93	jul - nov
Canisvliet binnenvlinder, Sas van Gent	100:00	40	12.069	52	aug - nov
De Brobbelbies 1 (tussen Uden en Oss)	91:10	15	20.311	59	okt - nov
Beijum, Groningen	88:15	24	36.559	73	sep - nov
Hooge Weide, Lochem	77:40	17	12.832	69	aug - nov
Corversbos, Hilversum	61:30	19	18.661	95	jul - nov
Het Oostermaet (bij Bathmen)	58:21	23	17.691	62	aug - nov
Westenschouwen	26:30	10	72.612	75	sep - nov
De Gorzen, Ridderkerk	24:00	7	24	1	aug
Biezenburcht, Harderbroek	23:51	6	9.365	46	okt - nov
De Bloedberg, Monster	21:45	8	15.968	64	okt - nov
Langevelderslag (landtrek)	19:30	8	16.697	53	okt - dec
Bargerveen	18:20	3	12.705	41	okt - nov
Checkpoint Erik (Haastrecht / Gouda)	1:00	1	481	15	nov - dec
Totaal	5687:02	1671	4.358.902		

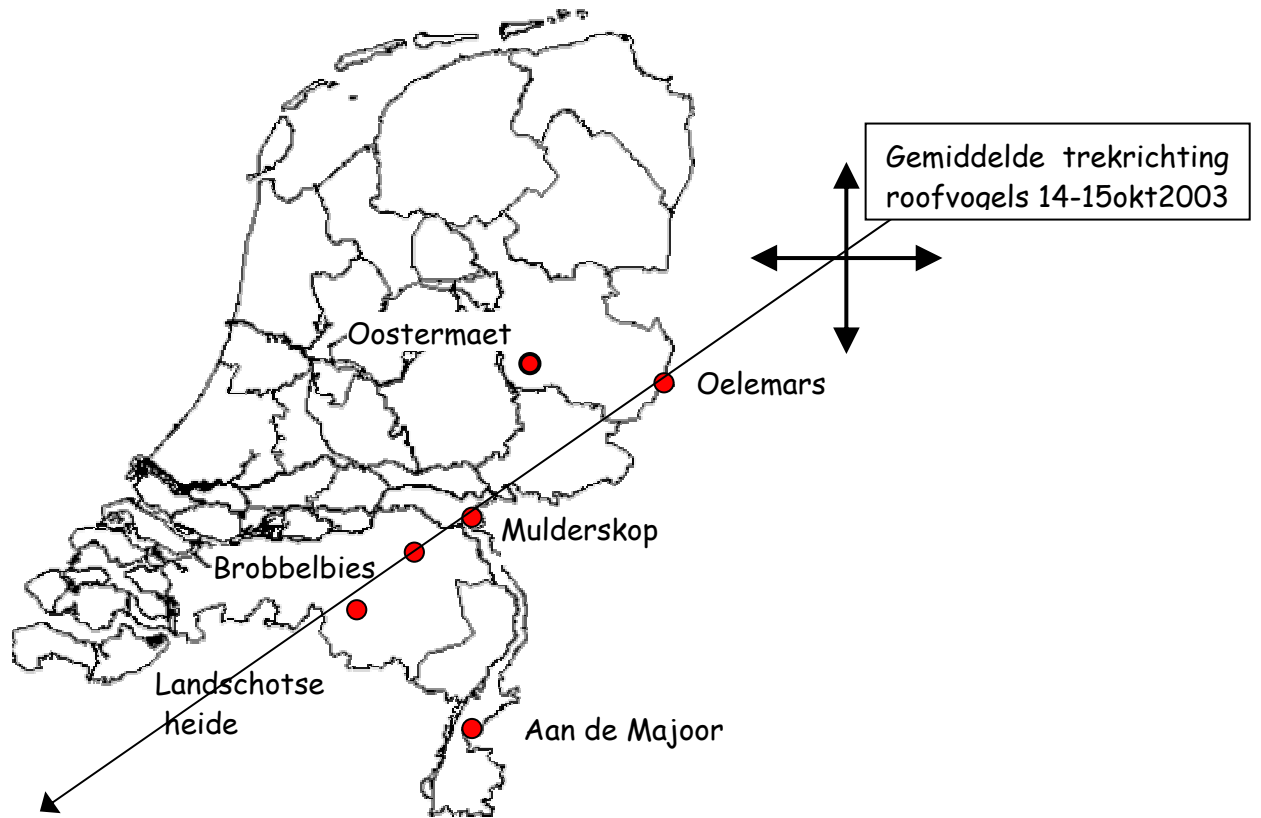
Qua aantal getelde vogels komen we uit op slechts 1.33% van het totaal. Er zijn een aantal telposten waarmee we een goede vergelijking kunnen maken (gelegen in het oosten van het land, alleen / voornamelijk geteld in de herfst) en dat zijn Telpost Mulderskop, Molenhoek (bij Nijmegen), Telpost Aan de Majoor, Koningsbosch (in

midden Limburg), Telpost Landschotse Heide (Middelbeers, aan de Belgische grens) en Telpost Oelemars bij Losser (aan de Duitse grens) (zie kaartje). Vergeleken met die telposten hebben we langer geteld en veel minder vogels gezien; gemiddeld zagen zij 3 tot 4.5x meer vogels per teluur. Nadere analyse leert dat de verschillen vooral gemaakt worden door het veel hogere aantal Houtduiven en soms ook Vinken (zie tabel 7). Dit zijn soorten die bij ons ook het meest werden gezien maar die bij die posten nog hoger pieken. Dit zijn ook echt soorten die voornamelijk in het oosten van Nederland trekken.

Zoals eerder gemeld trekken ook de roofvogels die meeliften op de thermiek (Buizerd en Sperwer) langs de oosten. Vergelijken we die soorten, dan springt bij ons het aantal Buizerds er toch weer uit. Het is niet vreemd dat de dagen waarop de meeste buizerds gezien zijn op de bij Mulderskop en Landschotse heide dezelfde zijn als bij ons: 14 en 15 oktober 2003. Hoewel er wel op "Aan de Majoor" en "het Oostermaet" (bij Bathmen) in die periode ook elke dag geteld is zijn daar veel minder Buizerds en Sperwers gezien. Blijkbaar trokken de roofvogels over een smalle strook in de richting Losser, Nijmegen, Uden naar Middelbeers. Dit komt in ieder geval overeen met de gemiddelde trekrichting over de Brobbelbies: van noord-oost naar zuid-westen. Vreemd is dan wel dat Oelemars (wat in dezelfde lijn ligt, zie kaartje) lagere aantallen heeft geteld. Gerard van Aalst op de andere Brobbelbies telpost, heeft die dagen niet geteld.

Tabel 7: Aantallen "oosterse" trekvogels geteld op telposten in "Hoog-Nederland"

Telpost	Houtduif	Vink	Buizerd		Sperwer	
			Totaal	14+15okt	Totaal	14+15okt
Oostermaet, Bathmen	5.602	2.310	13	--- + 11	39	--- + 9
Oelemars, Losser	117.018	32.348	468	48 + 52	177	12 + 21
Mulderskop, Nijmegen	61.743	20.966	813	286 + 247	256	51 + 11
Brobbelbies, Uden	15.192	9.762	589	151 + 193	157	21 + 17
Landschotse heide	38.917	11.736	1.231	--- + 396	401	--- + 51
Aan de Majoor	87.364	38.504	110	3 + 15	93	0 + 10

Vergelijking 2003 met voorgaande jaren

Zoals reeds vermeld werden er dit jaar meer uren geteld en werden er meer vogels maar ook meer soorten gezien dan in de voorgaande jaren. Er werden in 372 uur en 42 minuten in het totaal 58.160 vogels geteld verdeeld over 94 soorten waarvan er 14 soorten nooit eerder op onze telpost waren gezien.

Maar die records zijn niet zo vanzelfsprekend als het lijkt. Kregen we vorig jaar bijvoorbeeld nog meer dan 13.000 Spreeuwen (waaronder een groep van 7.500 ex.) en meer dan 10.000 Boerenzwaluwen over ons heen, dit jaar lieten deze soorten het behoorlijk afweten. Deze nummers 1 en 2 van vorig jaar kelderden naar de derde (8.404 ex.), respectievelijk vijfde plaats (3.657 ex., zie tabel 4). Waarschijnlijk lag dit aan het mooie weer met zijn strak-blauwe, wanhopigmakende luchten en de lange periodes met Noordelijke of Oostelijke meewind voor de vogels waardoor deze erg hoog gaan vliegen en niet geteld worden (zie het commentaar bij de Vinkentrek op 11 oktober).

Toch werd het verlies bijgetrokken door een aantal hele goede trekdagen van de Houtduif in november en de Vink in oktober. De Houtduif steeg daarmee van een vierde plaats in 2002 met 6243 ex. naar een onbetwiste eerste plaats dit jaar met 15.192. Opvallend was weer de "omkeer trek", dagen waarbij de duiven bijna uitsluitend naar het Noord-Oosten vliegen in plaats van de gebruikelijke Zuid-Westen. De Vink klom van een derde plaats in 2002 met 6976 ex. naar een tweede plaats dit jaar (9762 ex.).

Het spectaculairste dit jaar was ongetwijfeld de tweede week van oktober met ongekende roofvogeltrek. Dagrecords van Buizerds en Sperwers vervaagden (met die van de Kauwen en Grauwe Ganzen in hun kielzog) en werd beloond met de grootste krent in de pap van dit jaar: de Bastaardarend. Aangemoedigd door de goede roofvogeltrek voorspellingen van Yann Ferrein, die eigenlijk voor West Vlaanderen gelden, maar met oosten wind ook op Noord Oost Brabant van toepassing lijken te zijn, werd er die week extra lang doorgeteld en zelfs 's middags terug gekomen als de ochtendmist roet in het eten had gegooid.

Ook de deskundigheid van twee "Ossenaren" Wim Gremmen en Ralph Smits, die hun trektel-ei bij het IVN-Oss (nog) niet kwijt konden, leidde tot betere (determinatie) resultaten. Hopelijk geeft hun enthousiaste verhaal over Telpost de Brobbelbies een zetje in de goede richting en leidt het tot de oprichting van een Osser Telpost.

In Tabel 8 zijn de teluren, aantallen vogels en soorten van de afgelopen vier jaar met elkaar vergeleken. Daarin is goed te zien (aan de (lage) gemiddelde aantallen per uur en per dag) dat het hogere aantal teluren dat dit jaar gemaakt werd (15% meer dan in 2002 en wel 23% meer dan in 2001) de reden was dat er nog zoveel geteld is. 2001 blijft wat dat betreft het topjaar, kennelijk zat toen alles mee. Met die gemiddelden en het huidige aantal teluren zouden we theoretisch boven de 70.000 vogels per jaar uit kunnen komen.

Uit de tabel kunnen we ook opmaken dat er al bijna 1100 teluren op de post zijn doorgebracht (deze uren hadden ook in ledigheid doorgebracht kunnen worden!).

In het totaal zijn er over de jaren nu 194.622 vogels geteld verdeeld over 119 soorten. Voor totalen, fenologie en dagmaxima over alle jaren heen, zie tabel 9.

Leo Ballering, februari 2004

Tabel 8: Vergelijking en totalen over 2000, 2001, 2002 en 2003

Jaar	Augustus	September	Oktober	November	Totaal
Aantal teluren					
2000		40:00	44:00	9:00	93:00
2001	73:00	74:00	82:00	58:00	287:00
2002	99:00	112:00	67:00	38:00	316:00
2003	111:30	103:01	115:11	43:00	372:42
Totaal	283:30	329:01	308:11	148:00	1068:42
Aantal dagen					
2000		14	15	4	33 / 91
2001	14	17	16	12	59 / 122
2002	20	19	13	10	62 / 122
2003	23	20	22	12	77 / 122
Totaal	57	70	66	38	231 / 457
Aantal vogels					
2000		8182	14355	1347	23884
2001	3069	9233	36941	8715	57958
2002	3596	16823	23643	10558	54620
2003	3500	4886	34822	14952	58160
Totaal	10165	39124	109761	35572	194622
Aantal / uur					
2000		205	326	150	257
2001	42	125	451	150	202
2002	36	150	353	278	173
2003	31	47	303	348	156
Totaal	36	119	356	240	182
Aantal / dag					
2000		584	957	337	724
2001	219	543	2309	726	982
2002	180	885	1819	1056	881
2003	152	244	1583	1246	755
Totaal	178	559	1663	936	843
Hoogste telling			Totaal aantal soorten		
2000	3356	13-okt-00		59	
2001	6264	13-okt-01		92	
2002	10609	20-okt-02		85	
2003	7133	11-okt-03		94	
Totaal				119	

Tabel 9: Totalen, fenologie en dagmaxima over 2000, 2001, 2002 en 2003

	Soort	Totaal	datum vroegste waarneming	Datum dagmax	dagmax	datum laatste waarneming
1	Aalscholver	2677	01-aug-03	17-okt-02	300	30-nov-01
2	Barmsijs	7	30-sep-01	17-nov-01	2	17-nov-01
3	Bastaardarend	1	14-okt-03	14-okt-03	1	14-okt-03
4	Blauwe Kiekendief	49	16-aug-03	25-okt-01	4	15-nov-02
5	Blauwe Reiger	159	01-aug-03	28-sep-03	13	30-nov-02
6	Boerenzwaluw	21166	01-aug-01	18-sep-02	2105	23-okt-03
7	Bonte Kraai	1	27-okt-03	27-okt-03	1	27-okt-03
8	Bonte Strandloper	7	22-sep-01	22-sep-01	7	22-sep-01
9	Boomleeuwerik	227	02-aug-02	26-okt-01	29	10-nov-02
10	Boompieper	422	01-aug-03	24-aug-03	21	08-okt-02
11	Boomvalk	40	01-aug-03	11-aug-02	4	22-okt-00
12	Bosruiter	1	22-sep-01	22-sep-01	1	22-sep-01
13	Brandgans	1	18-okt-03	18-okt-03	1	18-okt-03
14	Bruine Kiekendief	24	31-aug-03	11-aug-01	2	17-okt-01
15	Buizerd	976	01-aug-03	15-okt-03	193	23-nov-02
16	Duinpieper	2	08-sep-02	08-sep-02	2	08-sep-02
17	Ekster	1	05-okt-03	05-okt-03	1	05-okt-03
18	Europese Kanarie	1	10-nov-01	10-nov-01	1	10-nov-01
19	Fitis	3	02-aug-03	02-aug-03	1	06-sep-03
20	Fuut	1	07-sep-03	07-sep-03	1	07-sep-03
21	Gaai	6	29-sep-00	29-sep-01	2	04-nov-01
22	Gzalgors	912	04-aug-01	03-nov-01	76	30-nov-01
23	Gele Kwikstaart	1105	01-aug-03	01-sep-03	102	01-nov-03
24	Gierzwaluw	383	01-aug-03	19-aug-01	107	15-sep-02
25	Goudhaantje	1	12-okt-03	12-okt-03	1	12-okt-03
26	Goudplevier	226	02-aug-02	22-sep-02	69	30-nov-03
27	Goudvink	4	14-okt-01	14-okt-01	2	02-nov-03
28	Grasmus	10	04-aug-02	11-aug-02	3	08-sep-02
29	Graspieper	21241	23-aug-02	13-okt-01	2175	30-nov-01
30	Grauwe Gans	1812	17-aug-03	14-okt-03	178	29-nov-01
31	Grauwe Gors	2	17-sep-01	diverse	1	22-sep-01
32	Grauwe Kiekendief	1	26-aug-01	26-aug-01	1	26-aug-01
33	Groenling	183	01-aug-01	11-okt-03	23	30-nov-02
34	Groenpootruiter	4	04-aug-02	23-aug-03	2	29-sep-01
35	Grote Bonte Specht	4	01-aug-03	01-sep-01	1	27-okt-03
36	Grote Gele Kwikstaart	34	31-aug-02	28-sep-01	4	27-okt-03
37	Grote Lijster	304	01-aug-03	22-sep-02	33	11-nov-01
38	Grote Mantelmeeuw	7	02-aug-02	09-nov-03	4	09-nov-03
39	Grote Zilverreiger	1	27-sep-03	27-sep-03	1	27-sep-03
40	Havik	73	04-aug-02	13-okt-01	4	29-nov-01
41	Heggenmus	76	16-aug-03	17-okt-02	7	23-nov-01

	Soort	Totaal	datum vroegste waarneming	Datum dagmax	dagmax	datum laatste waarneming
42	Holenduif	2109	01-aug-01	13-okt-03	127	30-nov-01
43	Houtduif	28730	01-aug-01	24-nov-02	5087	30-nov-01
44	Houtsnip	1	17-sep-02	17-sep-02	1	17-sep-02
45	Huiszwaluw	864	01-aug-03	01-sep-01	155	04-okt-02
46	Kauw	2646	04-aug-02	15-okt-03	503	30-nov-01
47	Keep	960	27-sep-02	11-okt-03	143	30-nov-01
48	Kievit	7052	01-aug-03	06-okt-01	435	30-nov-01
49	Klapexster	4	12-okt-03	12-okt-03	2	13-okt-03
50	Kleine Bonte specht	1	19-sep-00	19-sep-00	1	19-sep-00
51	Kleine Mantelmeeuw	38	02-aug-03	23-aug-03	7	19-okt-02
52	Kleine zwaan	47	02-nov-02	02-nov-02	15	24-nov-02
53	Kneu	3679	01-aug-01	13-okt-01	194	30-nov-01
54	Knobbelzwaan	16	12-okt-03	12-okt-03	7	10-nov-01
55	Kokmeeuw	794	01-aug-01	28-sep-03	55	30-nov-01
56	Kolgans	580	15-okt-03	18-nov-01	250	24-nov-02
57	Koolmees	16	04-okt-03	04-okt-03	6	03-nov-02
58	Koperwiek	3205	22-sep-00	12-okt-03	680	17-nov-01
59	Kramsvogel	1245	19-sep-02	03-nov-01	145	30-nov-02
60	Kruisbek	31	25-aug-01	19-okt-02	7	30-nov-02
61	Merel	38	03-sep-00	14-okt-00	4	25-nov-01
62	Morinelplevier	1	03-okt-03	03-okt-03	1	03-okt-03
63	Nachtzwaluw	2	21-aug-03	21-aug-03	2	21-aug-03
64	Nijlgans	357	02-aug-03	23-nov-03	41	24-nov-02
65	Oeverpieper	1	28-okt-01	28-okt-01	1	28-okt-01
66	Oeverzwaluw	41	02-aug-02	02-aug-02	11	23-sep-00
67	Ooievaar	5	14-sep-03	14-sep-03	4	22-sep-01
68	Ortolaan	2	07-sep-03	07-sep-03	2	07-sep-03
69	Paap	115	18-aug-02	26-sep-01	11	17-okt-01
70	Pimpelmees	20	03-sep-00	22-sep-01	5	23-nov-01
71	Putter	104	03-sep-03	06-okt-01	14	30-nov-01
72	Regenwulp	18	02-aug-03	04-aug-01	13	21-aug-03
73	Rietgans *	236	10-sep-03	23-nov-01	34	24-nov-02
74	Rietgors	928	03-aug-03	14-okt-01	57	30-nov-01
75	Ringmus	873	02-aug-02	14-okt-01	95	29-nov-01
76	Rode Wouw	5	28-sep-03	13-okt-01	1	09-nov-03
77	Roek	243	23-sep-00	22-okt-00	63	23-nov-03
78	Roodborst	1	15-nov-02	15-nov-02	1	15-nov-02
79	Roodborsttapuit	49	18-aug-02	19-sep-02	6	10-nov-02
80	Roodkeelpieper	17	01-sep-01	22-sep-00	3	02-okt-00
81	Scholekster	4	02-aug-02	02-aug-02	2	26-aug-01
82	Sijs	436	22-sep-01	11-okt-03	30	30-nov-02
83	Slechtvalk	6	22-sep-02	22-sep-02	1	29-okt-00
84	Slobeend	5	28-aug-01	28-aug-01	5	28-aug-01

	Soort	Totaal	datum vroegste waarneming	Datum dagmax	dagmax	datum laatste waarneming
85	Smelleken	20	23-sep-00	14-okt-01	2	23-nov-01
86	Smient	23	14-sep-02	14-sep-02	14	27-okt-03
87	Sneeuwgors	1	28-okt-03	28-okt-03	1	28-okt-03
88	Sperwer	366	02-aug-02	12-okt-03	21	24-nov-01
89	Spreeuw	39670	01-aug-03	20-okt-02	8875	30-nov-02
90	Staartmees	12	23-sep-01	23-sep-01	12	23-sep-01
91	Stormmeeuw	265	09-aug-03	09-nov-03	30	30-nov-01
92	Strandleeuwerik	1	20-okt-02	20-okt-02	1	20-okt-02
93	Tapuit	45	01-aug-03	07-sep-03	5	17-okt-01
94	Tjiftjaf	23	31-aug-03	22-sep-01	3	06-okt-00
95	Torenavalk	33	01-aug-01	30-sep-00	4	10-nov-01
96	Turkse Tortel	2	23-aug-03	13-sep-02	1	13-sep-02
97	Veldleeuwerik	14302	02-aug-02	13-okt-01	1184	30-nov-01
98	Velduil	1	27-okt-01	27-okt-01	1	27-okt-01
99	Vink	25724	01-aug-01	11-okt-03	5026	30-nov-01
100	Visarend	3	31-aug-02	21-sep-01	1	21-sep-01
101	Waterpieper	3	15-okt-03	15-okt-03	1	23-nov-03
102	Watersnip	111	01-aug-02	28-sep-01	13	17-nov-01
103	Wespendief	14	02-aug-02	11-aug-01	3	20-okt-02
104	Wilde Eend	47	06-aug-02	17-nov-01	9	18-nov-01
105	Wilde Zwaan	3	03-nov-01	03-nov-01	3	03-nov-01
106	Winterkoning	4	10-nov-01	18-nov-01	2	18-nov-01
107	Wintertaling	5	10-aug-02	10-aug-02	4	17-nov-01
108	Witgat	14	01-aug-02	17-aug-01	2	11-okt-03
109	Witte Kwikstaart	2767	01-aug-01	11-okt-03	131	25-nov-01
110	Wulp	504	02-aug-02	24-aug-03	41	01-nov-03
111	Zanglijster	1639	09-sep-01	15-okt-01	392	09-nov-03
112	Zilvermeeuw	164	01-aug-03	17-aug-02	17	25-nov-01
113	Zomertortel	46	01-aug-01	12-aug-01	9	18-sep-02
114	Zwarte Kraai	514	01-aug-01	05-aug-01	54	05-nov-00
115	Zwarte Ooievaar	4	03-aug-02	03-aug-02	4	03-aug-02
116	Zwarte Roodstaart	1	20-okt-02	20-okt-02	1	20-okt-02
117	Zwarte Specht	5	07-sep-02	07-okt-01	1	09-nov-03
118	Zwarte Wouw	1	19-aug-01	19-aug-01	1	19-aug-01
119	Zwartkop	3	03-aug-02	28-sep-01	1	28-sep-01
	Niet gedetermineerd	602				
	TOTAAL	194622				

* Omdat het onderscheid tussen de Toendrarietgans en Taigarietgans in de vlucht moeilijk te maken is (hoewel de eerste hier in grotere aantallen overwinterd) en wij daar ook niet systematisch op letten zijn deze twee ganzen onder "Rietgans" samengevat.

Referenties

- (a) LWVT/SOVON. Vogeltrek over Nederland 1976-1993. Schuyt & Co Haarlem
- (b) www.mrw.wallonie.be/dgrne/sibw/especies/ecologie/oiseaux/caprimulgus.europaeus
- (c) Voslamber, B. 2002. Grote Zilverreiger *Casmerodius albus*. pp. 80-81 *in*: Sovon Broedvogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. - Nederlandse fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum, Naturalis, KNNV Uitgeverij & european invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- (d) Overzicht totalen trektelposten NL herfst 2002, Excel file
- (e) www.trektellen.nl
- (f) Vergeer, JW. 2002. Morinelplevier *Charadrius morinellus*. pp. 506 *in*: Sovon Broedvogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. - Nederlandse fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum, Naturalis, KNNV Uitgeverij & european invertebrate Survey - Nederland, Leiden.